

Česká zemědělská univerzita v Praze

Institut vzdělávání a poradenství

Katedra profesního a personálního rozvoje

**Výchova k regionálnímu patriotizmu – návrh
vzdělávacího modulu pro sekundární vzdělávání**

Bakalářská práce

Autor: **Mgr. Dagmar Píšová**

Vedoucí práce: Mgr. Jiří Votava, Ph.D.

2020

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Institut vzdělávání a poradenství

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Mag. Dagmar Píšová

Specializace v pedagogice
Poradenství v odborném vzdělávání

Název práce

Výchova k regionálnímu patriotismu – návrh vzdělávacího modulu pro sekundární vzdělávání

Název anglicky

Teaching Regional Patriotism – Designing an Educational Module for Secondary Schools

Cíle práce

Autorka v teoretické části bakalářské práce vysvětlí základní pojmy (patriotismus, národní povědomí, regionální identita) a provede analýzu kurikulárních dokumentů pro vzdělávání na středních školách (RVP, ŠVP) s cílem určit zastoupení tématu regionální patriotizmus ve vzdělávacích oblastech, průřezových tématech a v rámci mezipředmětových vztahů.

V praktické části bakalářské práce autorka navrhne praktický projekt vedoucí k zvýšení zájmu žáků o okolí školy, k uvědomění si historicky důležitých či výjimečných objektů a k budování povědomí odpovědnosti za stav svého regionu.

Metodika

Metodická část bakalářské práce bude rozdělena do následujících kroků:

- 1.vymezení základních pojmů;
- 2.analýza rámcových a školních vzdělávacích programů pro střední školy, stanovení zastoupení regionálních témat v jednotlivých vzdělávacích oblastech a předmětech,
- 3.popis vhodných metod pro výchovu k patriotizmu;
- 4.průzkum mezi učiteli středních škol s cílem analyzovat jejich zkušenosti se zařazením témat se vztahem k místu (pro sběr dat bude použito polostrukturované interview);
- 5.analýza regionu, ke kterému se bude vztahovat navrhovaný projekt;
- 6.návrh projektu pro žáky středních škol zaměřeného na lokální patriotizmus (konkrétně se bude jednat o region Prahy 6).

Harmonogram zpracování bakalářské práce:

Osnova teoretické části + rozšířený seznam literatury (10 pramenů): 30. 6. 2019

Návrh postupu zpracování praktické části: 30. 6. 2019

Doporučený rozsah práce

Dle pravidel pro psaní bakalářské práce.

Klíčová slova

Regionální patriotismus, střední škola, vzdělávací projekt

Doporučené zdroje informací

- KAISEROVÁ, Kristina, Doubravka OLŠÁKOVÁ a Hana LENCOVÁ. Patriotismus – nacionalismus – národovectví v českých zemích. Ústí nad Labem: UJEP – Ústav slovansko-germánských studií FF, 2012. ISBN 978-80-7414-495-0. ISBN 978-80-7414-495-0.
- KRAUS, Blahoslav. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.
- PRŮCHA, Jan. Moderní pedagogika: Věda o edukačních procesech. Praha: Portál, 1997. ISBN 9788071781707
- SKUTIL, Martin. Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-778-7.
- ZOUHAROVÁ, Dáša. Regionální učebnice: metodika tvorby regionální učebnice jako výchovně-vzdělávacího prostředku regionální výuky. Brno: Lipka – školské zařízení pro environmentální vzdělávání, 2012. ISBN 9788087604137

Předběžný termín obhajoby

2019/20 LS – IVP

Vedoucí práce

Mgr. Jiří Votava, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra profesního a personálního rozvoje

Elektronicky schváleno dne 27. 2. 2020

Mgr. Jiří Votava, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 28. 2. 2020

Ing. Karel Němejč, Ph.D.

Pověřený ředitel

V Praze dne 17. 03. 2020

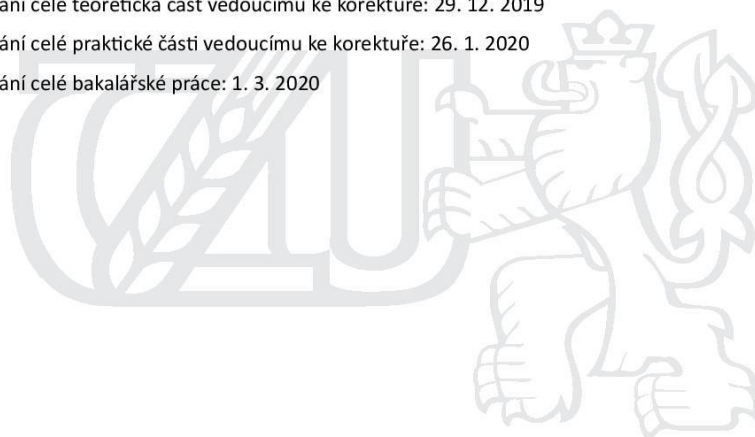
První část teoretické části (minimálně 10 stran): 29. 9. 2019

První část praktické části (minimálně 10 stran): 1. 12. 2019

Odevzdání celé teoretické části vedoucím ke korektuře: 29. 12. 2019

Odevzdání celé praktické části vedoucím ke korektuře: 26. 1. 2020

Odevzdání celé bakalářské práce: 1. 3. 2020

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: **Výchova k regionálnímu patriotizmu – návrh vzdělávacího modulu pro sekundární vzdělávání** vypracovala samostatně a citovala jsem všechny informační zdroje, které jsem v práci použila a které jsem rovněž uvedla na konci práce v seznamu použitých informačních zdrojů.

Jsem si vědoma, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, především ustanovení § 35 odst. 3 tohoto zákona, tj. o užití tohoto díla.

Jsem si vědom/a, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím s jejím zveřejněním podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to i bez ohledu na výsledek její obhajoby.

Svým podpisem rovněž prohlašuji, že elektronická verze práce je totožná s verzí tištěnou a že s údaji uvedenými v práci bylo nakládáno v souvislosti s GDPR.

V Praze, dne 18.3. 2020

.....

(Dagmar Píšová)

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucímu své bakalářské práce Mgr. Jiřímu Votavovi, Ph.D. za odborné vedení, cenné poznámky a podnětné rady. Dále bych chtěla vyjádřit poděkování všem respondentům za jejich čas při vyplňování dotazníků a poskytování interview, oboje mi poskytlo potřebné informace.

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá tématem výchovy k lokálnímu patriotizmu a jeho zařazením do školního systému sekundárního vzdělávání. Po vymezení základních pojmů jako je patriotizmus, identita, regionalismus ad. bylo zkoumáno jejich zastoupení v kurikulu, v rámcových vzdělávacích programech (byly prostudovány také metodiky a manuály) a školních vzdělávacích programech vzdělávacích zařízení v oblasti Bubenče a kraje Letné (Praha 6 a 7). Konkrétně bylo určeno zastoupení tématu regionální patriotizmus ve vzdělávacích oblastech. V průřezových tématech, v jednotlivých předmětech, v rámci mezipředmětových vztahů, dále v profilu absolventa a v klíčových kompetencích (pokud je ŠVP obsahovaly).

Pro poznání školní „reality“ byla vedena s pedagogy dvě interview a vyplněno dvacet dotazníků.

Zajímavé bylo zjištění, že rámcové vzdělávací programy obsahují odkazy na toto téma poměrně častěji než školní vzdělávací programy, přestože lokální zasazení školy by šlo ve vzdělávacím procesu velice dobře využít. Z dotazníkového šetření vyplynulo, že přestože někteří pedagogové regionální školy a jeho možnosti využívají, u většiny z nich tomu tak není, nebo jde jen o využití implicitní. Stejně jako byla překvapující jejich neznalost školských vzdělávacích programů a často i nezájem o okolí své školy, kde dlouho působí.

Na základě studia RVP a ŠVP (teoretické poznatky), interview a dotazníků (poznatky z praxe) byly sumarizovány možné aktivity podporující lokální patriotizmus, které byly rozděleny podle tematických oblastí.

Byl vytvořen návrh vzdělávacího modulu/projektu pro sekundární vzdělávání s názvem POZNÁVEJ OKOLÍ SVÉ ŠKOLY a podtitulem Výchova k regionálnímu patriotizmu – návrh vzdělávacího modulu pro sekundární vzdělávání vedoucí ke zvýšení zájmu žáků o okolí školy, k uvědomění si historicky důležitých či výjimečných objektů a k budování povědomí odpovědnosti.

Klíčová slova: Regionální patriotizmus, střední škola, vzdělávací projekt

Abstract

The bachelor's thesis examines the role of education in developing local patriotism and how local patriotism is included in the curricula of secondary schools. After defining key concepts, such as patriotism, identity, and regionalism, I investigate the way they feature in school curricula (textbooks and lesson plans were studied, as well). The research focuses specifically on educational programs in Prague 6 (Bubeneč) and Prague 7 (Letná), revealing how local patriotism is treated as an interdisciplinary topic across the curriculum and in individual subjects, as well as in graduate profiles and key competencies (including how it featured in individual schools' curricula).

To understand the realities on the ground (as opposed to the ideals in manuals), two interviews were conducted with teachers and twenty questionnaires were completed.

An interesting discovery was that the concept was championed more frequently in national educational guidelines than in the curricula of individual schools, despite the prime position local schools occupy in carrying out such a goal. The survey results reveal that while some teachers do take advantage of the opportunities offered by their school's locale, most do not, and often the lessons develop local patriotism only implicitly. A similar surprise regarding the educational programs was their ignorance and often disinterest in the neighborhoods they had long served.

On the basis of researching national education guidelines (theoretical findings) and interviews and questionnaires (practical findings), it was possible to summarize activities that support patriotism; these activities have been categorized according to their subject matter.

An educational module for secondary schools has been proposed: Meet the School's Neighborhood: Teaching Local Patriotism. The proposed module aims to acquaint secondary school students with interesting local features of historical importance, increasing their interest in the school's locale.

Keywords: Local patriotism, Secondary school, Educational project

Obsah

TEORETICKÁ ČÁST	11
ÚVOD.....	11
1 Výchova k regionálnímu patriotizmu, základní pojmy.....	14
1.1 Věková skupina pro vytvořený modul.....	16
1.2 Vlastenectví /patriotizmus	16
1.3 Identita státní, národní, lokální, kolektivní, individuální	19
1.4 Vzdělávací cíle a lokální patriotizmus	21
1.5 Regionalizmus	25
1.6 Rámcové a školní vzdělávací programy (dále RVP a ŠVP)..	25
2 Zastoupení regionálních témat v kurikulu	30
2.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání	31
2.2 Rámcový vzdělávací program pro gymnázia	32
2.3 Rámcový vzdělávací program pro odborné vzdělávání.....	35
3 Zařazení regionálních témat do školních programů	37
3.1 Školní vzdělávací program Základní škola Antonína Čermáka	37
3.2 Školní vzdělávací program Gymnázia nad Štolou.....	37
3.3 Školní vzdělávací program Obchodní Akademie Bubeneč ...	38
3.4 Školní vzdělávací program v části OA Ekonomické lyceum..	40
4 Regionální témata v praxi: polostrukturovaná interview a dotazníky	42
4.1 Výsledky šetření.....	42
PRAKTICKÁ ČÁST	50
5 Aktivity podporující lokální patriotizmus.....	50
5.1 Aktivity v institucích určených k propagaci regionu	50
5.2 Aktivity odkazující na historii	51
5.2.1 Regionální historie.....	51
5.2.2 Regionální památky architektonické a technické....	51
5.3 Aktivity odkazující na současnost	52
5.3.1 Znalosti všeobecné	52
5.3.2 Znalosti místní	52
5.3.3 Zvyky, oslavy, tradice	53
5.3.4 Aktivní účast.....	54

5.4	Region a jeho jazyk.....	54
5.5	Sportovní aktivity v regionu	55
5.6	Aktivity v okolí	55
5.7	Aktivity spojené s environmentální výchovou.....	56
6	Návrh vzdělávacího modulu pro sekundárního vzdělávání – výchova k regionálnímu patriotizmu	58
6.1	Název, cílová skupina, typ projektu a jeho načasování.....	58
6.2	Naplnění klíčových kompetencí	59
6.3	Očekávané výsledky vzdělání, cíle projektu.....	59
6.4	Realizace, časový harmonogram, organizační zajištění projektu	60
6.4.1	Zadání projektu	60
6.4.2	Před-projektový den	62
6.4.3	Vlastní projektový den	62
6.5	Způsob prezentace projektu.....	63
6.6	Evaluace	63
	ZÁVĚR.....	65
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	70
	SEZNAM TABULEK.....	75
	SEZNAM PŘÍLOH	76
	PŘÍLOHY Chyba! Záložka není definována.	

TEORETICKÁ ČÁST

ÚVOD

- Motto 1: *„Škola by měla být ve velké míře schopna odpovědět mladému člověku na dvě neoddelitelné otázky: „Kdo jsem?“ a „Jak mám žít?“. To je onen mimořádně důležitý okruh výchovného působení, které lze skvěle realizovat prostřednictvím regionální výchovy.“*

(O regionální výchově, str. 24)

- Motto 2: *„Z psycholingvistického hlediska je termín vlastenectví v dnešní češtině pocíťován jako slovo antikvované, s přídechem něčeho přežitého, zasutého do bezčasí.“*

(Rubikova kostka: MULTIKULTURALITA, str. 301)

Dva úvodní citáty obsahující pojmy regionální výchova a patriotizmus byly zvoleny záměrně jako dva možné pohledy na tuto problematiku.

Výběr tématu byl ovlivněn přesvědčením, že negativní postoje vůči čemukoli cizímu vyrůstají do vyšší formy na základě neznalosti kultury vlastní a neukotvení jedince v regionální příslušnosti. Regionální prvky ve vyučovacím procesu, ať již jsou předkládány explicitně nebo implicitně, vedou právě v období sekundárního vzdělávání k racionálnímu a emocionálnímu utváření osobnosti žáka.

V této práci budou navrženy a systematizovány možnosti, které přispějí k poznání vlastního okolí – jeho historie, tradic a památek, seznámení se s významnými rodáky či současnými významnými obyvateli regionu. Je upozorněno na možnosti, které podpoří, povzbudí či zvýší zájem o okolní kulturní a občanské dění a povedou k aktivní účasti na něm. Jsou vymezeny možnosti budování úcty a odpovědnosti k národní kultuře, aniž by se omezila multikulturní výchova a respekt k jiným kulturám. Je navržen jeden z možných vzdělávacích modulů k výchově k regionálnímu patriotizmu.

Tato úvodní část popisuje strukturu předkládané bakalářské práce, její rozdělení na teoretické oddíly (části dvě až čtyři) a oddíl praktický (části pět a šest).

V první části je vysvětleno, proč je důležité klást důraz na výchovu k regionálnímu patriotizmu, pro jakou věkovou skupinu je vzdělávací modul navržen, co si je možné představit pod pojmem regionální výchova a jaké jsou její možné podoby ve vyučování a přesahy z vyučovacího procesu do reálného života každého jedince. První část se dále zabývá různým definováním pojmů vlastenectví/patriotismus, regionalismus, identita lokální a národní, kolektivní a individuální. Tato část vymezuje a charakterizuje další pojmy, s kterými je v práci pracováno, a to pojmy především z oblasti pedagogiky. Jedná se o rámcový vzdělávací program, školní vzdělávací program, klíčové kompetence, aktivizující metody, projektové vyučování, průřezová témata a projektové vyučování.

Druhá část se zabývá zastoupením regionálních témat v kurikulu. Na základě studia rámcových vzdělávacích programů pro základní vzdělání, gymnázia a střední odborné vzdělání a školních vzdělávacích programů ve sledované oblasti je objasněno, jaký by měl být cíl a zastoupení lokálního patriotizmu ve výchovně vzdělávacím procesu (RVP) a jaký prostor zde toto téma skutečně má (ŠVP). Je zjištěno kde a u jakých předmětů nebo průřezových témat se explicitně zmiňují témata vázaná k národní identitě a místa, kde lze předpokládat explicitní vazbu. Konkrétní výsledky z prostudování čtyř školních vzdělávacích programů jsou obsahem třetí části práce

V čtvrté části nazvané Regionální témata v praxi je zhodnocen vlastní výzkum, jehož výstupy jsou založeny jednak na dvou polostrukturovaných interview vedených s pedagogy sekundárního vzdělání a na dotaznících, které byly vyplněny celkem dvaceti pedagogy. Dotazníky byly rozdány pedagogům zajišťujícím sekundární vzdělání (Gymnázium nad Štolou, Obchodní Akademie Bubeneč a druhý stupeň základní školy Antonína Čermáka). Všechny tyto vzdělávací instituce se nacházejí v katastrálním území Bubeneč (území městských částí Prahy 6 a Prahy 7), resp. na hranici Bubeneče a Letné. Pro tuto oblast je v poslední části vytvořen návrh vzdělávacího modulu. Odpovědi získané z dotazníků a interview jsou porovnány a okomentovány a zpracovány do tabulky. Tabulku a konkrétní pedagogy vyplněné dotazníky lze nalézt v příloze práce. Otázky se týkaly především znalostí okolí školy

a regionálního patriotizmu – konkrétně toho, jak jsou zainteresováni na jeho propagování (lokálně významné osobnosti, objekty, tradice...) a toho, jak konkrétní škola akcentuje toto téma ve svém školním vzdělávacím programu (výstupy jednotlivých předmětů, průřezová témata, celoškolské vzdělávací programy, projektové dny).

Následují praktické oddíly. Pátá část je návrhem předkládajícím možnosti a aktivity, které lze při výchově k regionálnímu patriotizmu uplatnit obecně. Vycházejí jednak z rámcových vzdělávacích programů, jednak ze školních vzdělávacích programů, a především z vlastního výzkumu. Tyto aktivity jsou podle svého zaměření rozříděny na úvodní seznámení se s institucemi určenými k propagaci regionu, dále na aktivity odkazující na historii (znalost památek architektonických, technických), na aktivity odkazující na současnost regionu, v které bude dále specifikovány jednotlivé oblasti (regionální historie, znalosti všeobecné, místní, zvyky, oslavy, tradice, aktivity s možnou aktivní účastí ...), popisující sportovní aktivity, region a jazyk a přírodní/geografickou oblast promítající se do environmentální výchovy.

V šesté části je vytvořen vzdělávací modul (projekt) podporující výchovu k patriotizmu pod názvem **POZNÁVEJ OKOLÍ SVÉ ŠKOLY** s podtitulem **Výchova k regionálnímu patriotizmu – návrh vzdělávacího modulu pro sekundární vzdělávání**. Výstupem projektu je projektový den, vycházka po okolí školy doplněná zastaveními u důležitých lokálních objektů, o nichž budou referovat sami žáci/studenti poté, co si veškeré informace sami zjišťovali.

Následuje závěr, seznam použitých zdrojů, seznam tabulek a příloh a práce je zakončena vlastními přílohami.

1 Výchova k regionálnímu patriotizmu, základní pojmy

Pro pedagogy je v současné době velice aktuální otázkou, jak prezentovat národní prvky, rodové kořeny a lokální historii v okolním integrovaném světě. Jde o to, jak kultivovaně, přitažlivě a srozumitelně patriotizmus začlenit do výuky, aby současná evropská integrace (např. aktuální příliv imigrantů) nevyvolávaly na druhé straně opačné xenofobní nebo dokonce nacionalistické tendence. Není jednoduché najít formu, která problematickému obsahu pojmů národ, vlastenectví a vlast dá jejich vyvážený obsah a zaujme věkovou skupinu sekundárního vzdělávání v dnešním přetechnizovaném světě, světě s globálními problémy.

Ukotvení jedince, znalost regionální historie a uvědomění si lokální příslušnosti vedou k identifikaci s hodnotami občanské společnosti, k poznání vlastní identity a k většímu sebevědomí. To potom není zranitelné, nedovolí tvořit si xenofobní závislost na jedincích šířících nenávistné myšlenky a tendence. Regionální vzdělávání podporuje pluralizmus a je cestou proti unifikaci, pokud ji cítíme jako problém, ale i cestou k respektu jiné kultury, k postojům tolerance, přijímání jiných kultur, včetně ctění jejich odlišností.

Informace o globalizačních a integračních procesech a jejich regionální souvislostech lze získat na základě ekonomických dat a analýz. Je ale složitější popsat socio-kulturní aspekty, postoje obyvatel ke svému regionu, rozvoj občanské společnosti a lokální kultury. Vztah obyvatelstva ke svému regionu, jeho sounáležitost s regionálními komunitami a vůbec znalost toho, na co můžeme být ve svém okolí pyšní, jsou důležité úplně stejně pro oblasti s velkým množstvím objektů historické hodnoty (koncentrace ve městech), tak pro venkovské regiony, regiony periferní, strukturně nevyvážené. Možná právě pro tyto posledně jmenované vyvstává možnost zaměřit se například na místní tradice a lokálně významné rodáky o to více.

Příslušet k nějakému celku je přirozenou lidskou potřebou, naše identita nás připoutává k určité kultuře, k jazyku, k sociálnímu a politickému celku a k určitému území. Maříková, Herová (2003, str. 1) charakterizují potřebu posilování pocit lokální identity, protože přispívá k možnostem rozvoje regionu,

omezuje vylidňování některých oblastí a může přinést i finanční efekt, například prostřednictvím zachování tradic či tradičních výrobků.

Identifikovat se můžeme s Evropou, se svou vlastí, s historickými zeměmi, ale i s menšími celky – regionem, městem (či jeho částí) nebo vesnicí. K velice zajímavým výsledkům došla studie, kterou prováděla Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy v Praze. Cituji jeden z výstupů dotazníkového šetření u středoškolských učitelů: *“Vyšší míru regionální identity vykazují obyvatelé převážně venkovských krajů. Naopak nejnižší míru regionální identity lze zaznamenat v oblastech, které prošly složitým historickým vývojem. Oblasti, které byly po 2. světové válce, po odsunu českých Němců dosídleny a oblasti strukturálně nevyvážené – tedy zejména Ústecký, Karlovarský a Liberecký kraj. Slabou míru regionální identity lze zaznamenat v hlavním městě Praze.”* (Chromý, Marada, Řezníčková, 2005, str. 37)

Pro většinu Američanů či Švýcarů je například zcela normální, že mají doma národní vlajku, většina ji má dokonce stále vyvěšenou před domem. V České republice visí česká vlajka o svátcích na místních úřadech, ale spatřit ji před domem nebo v bytě je zcela výjimečné, bylo by to považováno za něco až nepatřičného, nacionalistického. K takovému jednání z vlastního přesvědčení chybí národní tradice. Snad je to pozůstatek z doby komunistického režimu, který vyvěšování české (a ruské) vlajky vyžadoval.

Podle Metodiky tvorby školních vzdělávacích programů vede pedagog žáka k *„spoluvytváření vstřícné a podnětné atmosféry pro tvorbu, pochopení a poznání lokálních uměleckých hodnot v širších sociálních a kulturních souvislostech, k tolerantnímu přístupu k různorodým kulturním hodnotám současnosti a minulosti i kulturním projevům a potřebám různorodých skupin, národů a národností.“* (Kašparová (2), 2012, str. 5).

Předložená práce se snaží dosažení tohoto cíle být nápomocna poukázáním na různé možnosti poznání regionu.

1.1 Věková skupina pro vytvořený modul

Jaké věkové skupiny se práce týká? Školský zákon 561/2004 Sb. a jeho novelizace (nejaktuálnější je účinné znění od 15. 2. 2019) nedefinuje pojem sekundární vzdělávání, ale pracuje s pojmy základní vzdělání a střední vzdělání (střední vzdělání s výučním listem, střední vzdělání s maturitní zkouškou a konzervatoře). Pro tuto práci je směrodatná klasifikací ISCED – International Standard Classification of Education (Mezinárodní norma pro klasifikaci vzdělávání), která dělí vzdělání tohoto typu na nižší sekundární, tj. druhý stupeň základní školy a primy až kvarty osmiletých gymnázií a vyšší sekundární – střední školy, střední odborná učiliště a konzervatoře. ISCED se používá pro srovnávání úrovně edukačních institucí (jsou zde vymezeny základní prvky určité úrovně vzdělávání a jejich porovnáním jsou určena ekvivalentní školská zařízení v Evropské unii).

Sekundární vzdělávání rozvíjí u žáků již získané vědomosti, dovednosti, schopnosti, postoje a hodnoty a současně je základem pro terciální a postsekundární vzdělávání nebo vede rovnou k profesnímu uplatnění. Pro věkové rozpětí dvanáct až devatenáct let je typické, že se právě v tomto věku utváří celková orientační škála mladého člověka a výchova k regionálnímu patriotizmu by měla mít ve výuce podstatné zastoupení.

1.2 Vlastenectví /patriotismus

Český pojem vlastenectví je synonymem k internacionálnímu výrazu patriotismus. Podle většiny encyklopedií a slovníků jde o lásku k vlasti a rodišti. Lze jej vysvětlit také oddaností k zemi, v které se člověk narodil, vyrůstal nebo dlouho žije, kladným vztahem k regionu, oblasti nebo místu, láskou k vlasti. Může mít specifické projevy podle jednotlivých zemí či regionů. Jde o morální postoj kladného vztahu blízký vděčnosti, který vytváří speciální vztah mezi člověkem a lokalitou, respektive mezi občanem a státem. Nižším stupněm je zvláštní náklonnost k vlastní zemi a pocit osobní identifikace se zemí, vyšším stupněm je pak zvláštní zájem o prospěch země a nejvyšším projevem patriotizmu je ochota obětovat se pro svou zemi.

Nacionalismus může být projevem národní identity stejně jako patriotismus. Vychází z nekritického hodnocení historie vlastního národa, nekritického a často neznalostního pohledu na významné osobnosti a vede k jejich přeceňování. Tento postoj bývá také nazýván slepým patriotizmem. Patriotismus však na rozdíl od nacionalismu nevyklučuje úctu k jiným zemím a národům. Extrémmí formou nacionalizmu je šovinismus, který je postaven na podněcování nenávisti ke všemu nenárodnímu. Jinou extrémní formou nacionalismu je militarismus, projevující se v praktické politice preferováním vojenské síly.

Z vývojového hlediska se patriotizmus uplatňoval silně na přelomu 18. a 19. století, kdy se začínalo projevovat národní obrození a přispěl ke vzniku moderních národů. Ještě předtím v 18. století v době osvícenství se setkáváme s jinou formou a tou je sekularismus. Jeho zastánci vyjadřovali oddanost státu před církví.

Světznámý britský spisovatel George Orwell, který se ve svých úvahách také často těmito pojmy zabýval, je dělil podle míry agrese projevu. Nacionalismus považoval za agresivní, protože nacionalistům jde o moc a prestiž pro svůj národ. Patriotizmus oproti tomu chápal defenzivně, jako oddanost místu a způsobu života, který jedinec sice považuje za nejlepší, ale nevnucuje ho okolí (podle Orwell, 1968, s. 361–380).

Charakteristika by nebyla dokonalá, pokud by nebyl zmíněn T.G. Masaryk a jeho vyjádření o nutnosti a společenské prospěšnosti patriotizmu. Masaryk (na rozdíl od obrozenců navrhoval konstituovat na našem území národ ne na jazykovém, ale na občanském principu) tvrdí: *„Jest povinností každého myslícího člověka, aby činně pomáhal na regeneraci svého národa, každý učiní nejlépe, působí-li nejprve energicky na sebe, na svou rodinu, na své děti. Jest národní povinností každého jednotlivce potlačovat degeneraci lidstvo ohrožující, to vyžaduje dnešní pravý patriotizmus nutně“* (Kutnar, 2003, str.67).

Pojem vlastenectví podléhal dobové politické situaci, Pedagogický slovník z 60. let minulého století pod heslem vlastenectví (socialistické) uvádí tuto charakteristiku: *„...na rozdíl od vlastenectví buržoazního je prosto*

nacionalizmu a šovinismu, naproti tomu je nerozlučně spjato s proletářským internacionalismem.“ Některé zákonitosti jsou obecné jako např: „K obsahu vlastenecké výchovy žáků patří vytvářených správných společenských a mravních vztahů... správný vztah ke kulturnímu bohatství národa, k jeho pokrokové historii, k mateřskému jazyku, k přírodním krásám vlasti“, což se v podstatě shoduje s obsahem návrhů v páté části této práce. Formy jsou ale rozdílné. Dochází zcela k potlačování individuální identity na úkor kolektivní: „Výchova k socialistickému vlastenectví je uskutečňována rozmanitými metodami a prostředky, jako jsou politické informace, nástěnky, oslavy státních a revolučních svátků, četba probouzející vlastenecké cítění, různé druhy besed, návštěvy muzeí, divadel, kin, exkurze do závodů a JZD, dopisování, družba atd.“ (3x Kujal, 1965, str. 360)

Příruční slovník naučný (1967, str. 1076), který vychází v době politického uvolnění, charakterizuje vlastenectví takto: *„Vlastenectví (patriotismus) je citový, mravní, rozumový (uvědomělý) vztah k vlasti jako životnímu prostředí lidí, promítající se do jejich aktivní činnosti; důležitá stránka individuální a společenské psychologie, individuálního a společenského vědomí, momentální ideologické a praktické činnosti lidí. Jeho síla, náplň, zaměření i jeho nositelé se během historického vývoje mění. V určitých historických situacích nabývá masový charakter a stává se mohutnou silou, hrající ve společenských zápasech významnou roli.“*

V poslední velké encyklopedie, kterou vydalo nakladatelství Diderot (Všeobecná encyklopedie, 1999, sv. 6. str. 66) lze toto heslo najít v jednodušší podobě: *„Patriotismus (vlastenectví) je společensko-politický postoj vycházející z emotivního kladného vztahu k vlasti. Na rozdíl od šovinismu a nacionalizmu nevylučuje úctu k jiným zemím a národům a respektuje jejich zájmy a práva.“*

Patriotismus je založen na konkrétních příkladech, na naší hrdosti na historii i současnost regionu vycházející ze znalosti okolní reality. Proto jsou právě vzdělávací moduly zaměřené na výchovu k regionálnímu patriotizmu tak důležité.

1.3 Identita státní, národní, lokální, kolektivní, individuální

Identita je vědomím sounáležitosti obyvatel s různými územními jednotkami, s lidmi se společnou minulostí a společným jazykem. Utváření a prohlubování lokální identity obsahují ve vzdělávacím procesu podle rámcového vzdělávacího programu především vzdělávací oblasti člověk a společnost (obor výchova k občanství) a člověk a příroda.

Většina pramenů uvádí následující základní rysy identity:

- národní **jazyk** určující z příslušnosti k určité etnické skupině (český jazyk hrál důležitou roli především v období národního obrození);
- společná národní **minulost**, společná historie, dějiny;
- společně obývaný **prostor**, příslušnost k určitému území (stát, region, obec);
- příslušnost k určité **ideologii** (náboženství, politická strana);
- **hrdost** na českou historii, na české umění a literaturu, na české sportovní výkony a naše výsledky v oblasti vědy a techniky;
- v historii stavovská, dnes **profesní** příslušnost (např. vojáci).

Národní identita ukazuje na naši širší zakotvenost v prostoru i v čase. Chromý (2003, str. 173) charakterizuje tradiční kulturní oblasti. „*Tradiční kulturní oblasti v Česku se utvářely na základě identifikace obyvatel s geografickými prvky a územními jednotkami. V Čechách docházelo k identifikaci např. podle příslušnosti k historickým správním jednotkám, dále především v období národního uvědomování v 19. století s místy nesoucími symbolickou národní hodnotu (např. Podřipsko, Podblanickou, Český ráj). Na Moravě s jednalo především o identifikaci s historickou zemí, resp. s folklorními regiony, udržovanými tradicemi, katolicizmem a později nástupem industrializace.*“ Identita tedy velice úzce souvisí se symbolikou¹.

¹ Po stanovení nových krajů v roce 2000 jim byla dána možnost zúčastnit se diskuze ke vzniku jejich nových znaků a praporů. Výbor pro heraldiku rozdělil jejich znaky na pole, z nichž jedno obsahovalo znak historické země, v níž kraj leží, další pole je identické se znakem hlavního města kraje a další část zobrazuje symboliku kraje. Právě toto mohlo být samotným kraje ovlivněno. Středočeský kraj si vybral dvě vlnitá modrá břevna symbolizující dvě největší české řeky Vltavu a Labe, které se v tomto kraji stékají a Svatováclavskou orlici,

Kraus (2008, str. 159) upozorňuje i na jazykové pojetí národa. „*Národ je osobité a uvědomělé kulturní a politické společenství, na jehož utváření mají největší vliv společné dějiny a společně obývané území. Známa jsou také pojetí národa, která kladou důraz na stejný etnický původ a společný jazyk.*“

Státní a národní identita jsou totožné v mnohonárodních státech. Pro náš prostor to znamená podle Maříkové, Herové (2003, str. 2) že „*Identita národní a státní splynuly až od roku 1993. Do té doby byla vždy národní – česká – identita, vyjadřující vztah k národu, jeho historii, kultuře, tradicím a jazyku, výraznější než identita státní. Příslušnost ke státním celkům se totiž v historii mnohokrát měnila.*“

Země Koruny české byly v historii součástí středoevropských královských a císařských územních celků, jejich lokace se měnila. Za vlády Lucemburků k nim patřilo Braniborsko a Slezsko, za Jagellonců se spojily s uherským a polským územím, od roku 1526 pod vládou Habsburků se staly součástí jejich rakouského (později rakousko-uherského) soustátí. Naše republika je v současnosti převážně národnostně homogenní, přestože před 2. sv. válkou tvořilo jednu třetinu obyvatelstvo mluvící německy.

Národní identita může být založena na vymezení se vůči jiné národnostní skupině. Česká identita se v historii právě často vymezovala vůči Němcům, po roce 1918 vůči německy mluvícím občanům Československa. Je dobře, že jejich odsun a kolektivní vina jsou častým tématem historických diskuzí. Náš patriotizmus ať již národní nebo regionální musí být postaven na historických faktech a na věcné diskuzi ne na „bílých místech“ české historie.

kteřá odkazuje na přemyslovskou tradici. Českobudějovický kraj preferoval zelenou barvu symbolizující lesy Šumavy, zlatou barvu odkazující na Zlatou stezku a jeho stříbrná část připomíná na území kraje pramenící řeku Vltavu. Fontána je symbolem lázeňství a kladívka symbolem hornictví v Karlovarském kraji. Návrh Libereckého kraje má stříbrný hrot odkazující na dominantu kraje televizní vysílač na vrcholu Ještědu. Kraj Vysočina si za symboliku vybral jeřabiny, typický strom Vysočiny. Kniha a patriarší kříž zobrazují Velkou Moravu, dvě zkřížené valašky odkazují na Valašsko, radlice na Hanou a vinný hrozen na Slovácko – to vše jsou symboly, které zvolil Zlínský kraj.

Podle Raka (2001, str. 531) „*Identitu chápeme jako výraz přirozené lidské potřeby příslušnosti k vyššímu celku vystupňovaný někdy až k touze po splynutí s ním.*“ Identita lokální je většinou spojena s místem/oblastí, kde jsme se narodili, žijeme a s kterým se můžeme identifikovat. Identita individuální obsahuje naopak i prvek, jak se můžeme i odlišit od jiných jedinců. Kolektivní identita reprezentuje ztotožnění jedince s určitou sociální skupinou.

1.4 Vzdělávací cíle a lokální patriotismus

Vzdělávací cíl nejčastěji vyjadřuje pedagogické směřování k dosažení kvalitativních a kvantitativních změn v oblasti znalostí, dovedností, postojů a kompetencí studenta. Pro aktivity přispívající k rozvoji a podpoře lokálního patriotizmu jde především o dvě posledně jmenované oblasti – tedy vnitřní identifikace s nově nabídnutými znalostmi, které vedou ke změně postojů a provádění náročnějších myšlenkových operací. Podle Bloomovy taxonomie kognitivních cílů a podle revidované verze jeho pokračovatelů je základem znalost, a to především znalost fakt, vztahů, procedur, strategií učení a schopnost hodnocení vlastních možností Kognitivní proces má kategorie charakterizované šesti slovesy: zapamatovat, porozumět, aplikovat, analyzovat, hodnotit a tvořit, následuje porozumění a aplikace (podle Kašparová (1), 2012, str. 43).

Vyššími cíli jako jsou schopnost rozlišení fakt od hypotéz, významného od nevýznamného (analýza) a složení jednotlivých informací v celek (syntéza) a schopnost posouzení a hodnocení.

Pro postupné zvnitřňování hodnot ovlivňující postoje je důležité naplnění afektivní cílů. Taxonomie afektivních cílů podle D. B. Kratwohla obsahuje několik bodů, které by měly být realizovány v sekundárním vzdělávání v každodenním výchovném působení. Jsou však těžce kontrolovatelné evaluačními nástroji. Jde o přijímání a vnímání (student je tedy ochoten informace o svém akceptovat jako pro sebe užitečné), dále o reagování (činnost, která má být prováděna z vlastní vůle, student je na ní sám zainteresován), oceňování hodnoty (student je sám přesvědčen

o významu či hodnotě a motivuje jej pro jeho jednání) a integrování hodnot, jež je dlouhodobým procesem (podle Kašparová (1), 2012, str. 45).

Vyvážená kompaktnost vnitřního světa se tvoří právě nejvíce ve věku sekundárního vzdělávání. Např. Ptáček, Kuželová (2013, str. 47) uvádějí, že jedním ze znaků tohoto období je potřeba vlastního sebeurčení a sebe rozvoje a potřeba vlastní identity.

Tato vyváženost je postavena na znalosti lokální historie, historie vlastní rodiny, regionu, okolí, tradic ad. (další návrhy jsou v kapitole pět). Nejdůležitějšími vyučovacími předměty, které se na utváření postoje ke svému okolí mohou zaměřovat explicitně nejvíce jsou výchova k občanství (občanská výchova), zeměpis a dějepis, ale velký přesah je i do předmětu český jazyk a literatura (společný český jazyk je jedním ze znaků národa a má své lokální varianty, v literatuře může jít o lokální autory) do hudební výchovy (znalost míst v okolí, která se objevují v hudebních dílech), do přírodopisu, resp. botaniky (zvláštních rostlin či památných stromů v okolí) a do dalších předmětů nebo průřezových témat. Další možnosti v konkrétních předmětech lze najít v tabulce vytvořené podle odpovědí z dotazníků v příloze této práce.

Podle zásad rámcového vzdělávacího programu je v ideálním případě např. v zeměpise regionální princip jednou ze zásad jeho prezentace. Rozvíjí zájem studenta o okolní krajinu jako dějiště jeho života, přispívá k péči o životní prostředí, buduje vztah k místní přírodě, k práci předků i současníků. V tomto ideálním případě by si tedy učitelé zeměpisu pro výuku sami vytvářeli přípravy, které jsou regionální učebnicí zeměpisu.

Důležité postavené dějepisů může být charakterizováno takto: *„Dějepis kultivuje historické vědomí žáků, aby pomocí poznatků o historii lépe a hlouběji porozuměli současnosti a budoucnosti. Přitom dějepis plní nezastupitelnou integrující roli při začleňování mladých lidí do společnosti a má významnou úlohu pro rozvoj občanských postojů a samostatného kritického myšlení žáků“* (Kašparová (1), 2012, str. 50)

Jak se jednotlivé předměty váží či přispívají k průřezovým tématům, stanoví také RVP. Dějepis lze propojit např. s botanikou, s environmentální výchovou a eko historií. „*Dějepis napomáhá životnímu prostředí tím, že učí žáky rozumět měnícímu se vztahu člověka a přírody během historického vývoje. Proto budou při výuce zařazovány prvky eko historie.*“ (Kašparová (1), 2012, str. 54).

Pokud zůstaneme u dějepisu, tak by bylo dobré, zaměřit se na vyváženost výkladu světové historie a prezentace dějin českých zemí. Důležité je, aby v omezené časové a hodinové dotaci byla národní historie akcentována. Studenti středních odborných škol, kteří jej mají v rozvrhu ve velice zkrácené formě dva roky, resp. jeden rok, by měli mít základní znalosti české historie, na kterých mohou stavět.²

Vzdělávacím cílem tématu lokální identita a regionální patriotizmus jsou například:

- schopnost znalosti všeobecné přenést na lokální úroveň;
- schopnost lokální znalosti zevšeobecnit;
- upevnit regionální identitu prostřednictvím rozvoje identity národní;
- podpořit kontakty s institucemi zabývajícími se rozvíjením kulturního dědictví regionu (muzea, galerie ad.);
- iniciovat seznámení se s významnými regionálními osobnostmi (s žijícími se poznat osobně);
- argumentovat ve prospěch koupě lokálních produktů;

² Měli by mít povědomí o původní české královské dynastii Přemyslovců, o Lucemburcích, kde vyčnívá postava Karla IV, o půl století vlády středoevropských Jagellonců a od roku 1526 Habsburků (na přelomu 16. a 17. století s výraznou postavou Rudolfa II, který učinil České království na čas středem Habsburské monarchie, protože do Prahy přesídlil s celým dvorem) a o završení monarchií na našem území Habsbursko – Lotrinskou dynastií, s posledními panovníky Františkem Josefem a Karlem I.

Měli by umět vyjmenovat a charakterizovat československé a české prezidenty, dokázat zařadit (a vůbec seřadit) Tomáše Garrigue Masaryka, Eduarda Beneše, Emila Háchu, komunistické představitele – Klementa Gottwalda, Antonína Zápotockého, Antonína Novotného, Ludvíka Svobodu, Gustava Husáka a představitele demokratického státu – Václava Havla, Václava Klause a Miloše Zemana.

Měli by vědět, jakými architektonickými slohy stavitelství na našem území prošlo, umět rozpoznat sloh románský, gotický, renesanční a barokní, poznat secesi, kubismus, funkcionalismus a umět přibližně určit dobu, kdy v nich bylo stavěno.

Každý absolvent sekundárního vzdělání by měl disponovat znalostí současného českého politického systému, znát jeho představitele a ideje, které zosobňují.

- zvýšit úroveň znalostí o lokálních architektonických a technických památkách;
- dokázat vysvětlit rozdíl mezi patriotizmem a nacionalizmem;
- rozvíjet znalostí o kultuře vlastního regionu;
- demonstrovat lokální tradice, zvyky, oslavy;
- být schopen navrhnout procházku po významných objektech v okolí
- podpořit zájem o národní jazyk a literaturu;
- zapojit se do ochrany životního prostředí;
- podpořit jakékoli aktivní dění v regionu směřující k jeho větší znalosti;
- přijímat jiné kultury na základě vytvořených postojů regionální identity;
- umět objasnit etymologii názvů okolních ulic;
- vyjmenovat rodáky významné lokálně i pro celý národ;
- uvést české národní symboly, znát znak/erb své obce;
- rozvíjet znalosti o historii ve spojení s tradicemi vlastní rodiny.

Další cíle vyplývající z konkrétních příkladů podporujících lokální patriotizmus jsou uvedeny v kapitole pět.

Cíle jsou naplňovány a podporovány formou, jakou je projekt předkládán. Pro vzdělávací modul byl vybráno projektové vyučování. Lze jej charakterizovat takto: *„Základním nástrojem rozvoje klíčových kompetencí jsou vhodné vyučovací strategie, (metodické přístupy, organizační formy a postupy) i mimoškolní a mimotřídní aktivity, které vedou k maximální podpoře motivace, vlastních aktivit a kreativity žáka. Projektové vyučování bezprostředně aplikuje teoretické poznatky i praktické dovednosti v komplexně projektovaných praktických úkolech, které by měly být co nejvíce podobné úkolům řešeným v reálném životě a při výkonu povolání. Směřují k propojení školního prostředí, v němž žák je většinou pasivním příjemcem informací, s reálným prostředím existujícím mimo školu a v jejím okolí. Přesunují roli a působení vyučujícího v pedagogické interakci od vystupování direktivního a autoritativního ke konzultačnímu a poradenskému. (Kašparová (2), 2012, str. 74).*

1.5 Regionalizmus

Podle Jeřábka (1999, str. 24) lze regionální patriotizmus jinak vyjádřit jako vztah k oblasti, kraji, určitému regionu. Název region vznikl z latinského slova regio, to je území vymezené na základě společných znaků (rysů či kritérií).

Region většinou označuje formální územně správní jednotku, v českém překladu bychom ji nazvali krajem. Pro tuto práci je vhodnější definice regionu jako neformálního území vymezené z většího celku. Regiony v geografickém pojetí mohou být stanoveny i politicky jako administrativní jednotky. Regiony se pak mohou krýt s administrativně politickým pojmem kraj. V této práci je ale pracováno s regiony, které vznikly přirozeně, jako sídelní, kulturní, historické či národnostní celky. Z toho samozřejmě vyplývá skutečnost, že se často překrývají. Jako základ vzdělávacího modulu v praktické části byla vybrána historická městská část Bubeneč, administrativně rozdělená do dvou městských částí – Prahy 6 a 7 a zasahující do Letné.

Pojem regionální geografie charakterizuje tato definice: „*Regionální geografie zkoumá vzájemné vztahy mezi přírodním prostředím a lidskou společností v konkrétních územích – oblastech neboli regionech. Objektem zkoumání regionální geografie jsou nezaměnitelné celky krajinné sféry vymezené postupem nazývaným regionalizace.*“ (Bičík, Brinkej, 1987, str. 21)

Historie pojmu regionalismus si všímá Průcha (2009, str.187) „*Regionalismus je společenská činnost, která se zabývá studiem sociálně politické i kulturně historické určitého kraje (území) po stránce přírodopisné (geologické, botanické, biologické apod.) ekonomické, historické. Regionalizmus v našich zemích prošel vývojem od pokrokového zdůraznění lidových tradic, od spojení s rodným krajem a bojem o vytvoření novodobého národa v době národního obrození přes pokrokové politické snahy mladé buržoazie a obohacení národní kultury význačnými uměleckými díly.*“

1.6 Rámcové a školní vzdělávací programy (dále RVP a ŠVP)

Rámcové vzdělávací programy fungují od roku 2004. Rozdíl od dříve povinných osnov je především v tom, že nepopisují přesně probíranou látku,

ale jaké dovednosti mají absolventi získat. Čechová (2012, str. 178) chápe RVP jako decentralizaci školství, tedy vznik regionálního školství. RVP podle ní dávají možnost zdůraznit regionální specifika a jedinečnosti, kulturní, materiální ale i nemateriální výtvoř. A nejen to – lze zdůrazňovat i způsoby chování lidí, tradice. Studenti si vytvářejí lokální socio-kulturní vzorce chování. Zcela logicky nejsou tyto informace v celostátně používaných učebnicích a pro vzdělavatele je samozřejmě obtížnější se k nim dostat, protože si je musí sami hledat, sami si vytvářet podklady a koncepce. Za nejlepší považuje samotné zapojení studentů, kteří vnímají zjišťování informací o lokální kultuře, společnosti a teritoriu jako nabídku systému hodnot, kterou přijímají za své zcela dobrovolně, zajímají je a jsou na ně hrdi. To je hlavní důvod tvorby návrhu modulu pro sekundární vzdělávání Výchova k regionálnímu patriotizmu.

Rámcové vzdělávací programy a jejich vztah k regionálnímu patriotizmu velice dobře charakterizuje následující vyjádření upravené podle Grecmanová, Urbanovská, Novotný (2000, str. 26). Největším pozitivem je osvobození od osnov předimenzovaných učivem a to, že mají možnost vlastní tvorby učebních osnov, protože učitelé jednotlivých předmětů se mohou spolupodílet na ŠVP. Právě v oblasti výchovy k lokálnímu vlastenectví má široké pole spolupráce s kulturními institucemi v regionu.

Pro přiblížení textů RVP a jejich aplikaci na konkrétní tvorbu ŠVP byly vydány pro základní školství a gymnázia tak zvané manuály, které obsahují i ukázky vzdělávacích programů z pilotních škol. Pro střední odborné školy byly vydány pod názvem metodiky.³

Tvorba ŠVP dává školám možnost svobodně formulovat představy o nejvhodnějším pojetí a způsobu prezentace učiva. V nich lze přesně vysledovat snahu jednotlivých škol o podobu vzdělávání na dané škole

³ CHARALAMBIDIS, Alexandros. Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů v základním vzdělávání. V Praze: VÚP, 2005. ISBN 80-87000-03-X.
DOLEŽALOVÁ, Olga. Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů na gymnáziích. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. ISBN 978-80-87000-13-7.
KAŠPAROVÁ, Jana. Metodika tvorby školních vzdělávacích programů SOŠ a SOU. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2012. ISBN 978-80-87652-05-3.

a tím i zohlednění lokality školy a zakomponování poznání místní historie, památek, lokálně významných osobností, možnosti spolupráce s místními institucemi ad. ŠVP tedy dávají pro výchovu k lokálnímu patriotizmu široký prostor. „Předností je, že vytváříte ŠVP pro „své“ žáky a důvěrně známé podmínky, na základě toho, co dobře zvládáte, a způsobem, který si sami stanovíte a dál budete rozvíjet“ (Charalambidis, 2005, str. 5).

Podle Doležalové (RVP G, 2007, str. 7 a 8) RVP stanovuje pouze obecný rámec vzdělávání na gymnáziu. Ve svých školních vzdělávacích programech mohou školy tento rámec obohacovat podle vlastních vzdělávacích záměrů, podle potřeb a zájmů žáků i podle regionálních podmínek. Dává možnost profilovat školu „na míru“ podle potřeb i zájmů žáků a požadavků jejich rodičů, podle konkrétních podmínek i tradic školy, podle záměrů regionu, požadavků trhu práce atd. „Školní vzdělávací program reflektuje postavení školy v regionu a její sociokulturní prostředí“ (Doležalová, 2007, str 85). Otázkou, na kterou se snaží práce odpovědět je také, jak ŠVP možný potenciál využívají.

V ŠVP pro střední odborné školy naleznete možnost doplnit podle zaměření školy vzhledem k trhu práce v regionu (jako možnost zaměstnatelnosti absolventů nebo struktura klíčových partnerských podniků, jejich požadavkům na absolventy podle daného oboru vzdělání atd.) V jakém regionu je škola lokalizována, je důležité pro každou vzdělávací instituci. Střední odborné školy vytvářejí Analytickou studii o sociálním partnerství. Tato studie by měla poskytovat přehledné informace o stávající i výhledové situace v regionu a mapovat stávající i možné regionální partnery. Spolupráce s nimi vede jednak k všeobecnému poznání geografie a historie regionu, jednak k vzdělávací poptávce a nabídce a v neposlední řadě ukazuje odborným školám možnosti, kde mohou být prováděny exkurze, praxe ad. Podle odpovědí z dotazníků (viz kapitola čtyři), je zřejmé, že praktické maturitní zkoušky vycházejí z reálných lokálních firem.

Příklady vzdělávacích oblastí a vzdělávacích oborů, jež se mohou dotýkat svým obsahem výchovy k patriotizmu.

Tabulka 1: Vzdělávací oblasti a obory podle RVP

vzdělávací oblast	vzdělávací obory
jazyk a jazyková komunikace	český jazyk a literatura, cizí jazyky
člověk a zdraví	výchova ke zdraví, tělesná výchova
člověk a společnost	dějepis, výchova k občanství (na G je tento předmět nazvaný občanský a společenskovední základ), na G je sem zařazena také geografie
člověk a příroda	fyzika, chemie, přírodopis, zeměpis (na G biologie, geografie, geologie)
umění a kultura	hudební výchova, výtvarná výchova
člověk a svět práce	člověk a svět práce

Zdroj: vytvořeno podle RVP ZV a RVP G

Pojmy vlastenectví a lokální patriotizmus jsou v RVP a konkrétněji v ŠVP zastoupeny v profilu absolventa, v jednotlivých předmětech (vzdělávacích oborech), v průřezových tématech a v klíčových kompetencích. Klíčové kompetence patří k novým pojmům RVP. Patří mezi ně např. kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské, pracovní ad. Výchovu k patriotizmu bychom zařadili především do kompetencí občanských, sociálních a personálních s přesahem i do kompetencí komunikativních. V rámci kompetence občanské uvádí RVP „*Na konci základního vzdělávání by žák měl v rámci této kompetence respektovat, chránit a oceňovat naše tradice a kulturní a historické dědictví, projevovat pozitivní postoj k uměleckým dílům, smysl pro kulturu a tvořivost, aktivně se zapojovat do kulturního dění*“ (RVP ZV, 2005, str.8).

Na druhém stupni ZŠ jsou v průřezovém tématu člověk a společnost klíčové kompetence naplňovány tím, že je žák veden:

- k rozvíjení zájmu o současnost a minulost vlastního národa i jiných kulturních společenství, k utváření a upevňování vědomí příslušnosti k evropské kultuře;
- k úctě k vlastnímu národu i k jiným národům a etnikům, k rozvíjení respektu ke kulturním či jiným odlišnostem lidí, skupin i různých společenství;
- k utváření pozitivního hodnotového systému opřené o historickou zkušenost;
- k utváření vědomí identity vlastní i druhých lidí atd.

(upraveno podle RVP ZV 2005, str. 36)

V mnohých školních zařízeních se již uplatňuje metoda projektového vyučování (dále PV) jako nedílná součást vzdělávání realizovaného podle ŠVP. Jde o vyučovací metodu, která je založena na spojení teorie (vědosti nabitě v klasické školní výuce) a praxe či reálných situací, s kterými se může žák setkat v běžném životě a které mu mohou být prakticky užitečné. Většinou skupinová práce na projektu směřuje k jasně vymezenému cíli (k němuž může vést i několik možných postupů), aby bylo splnění možné evaluovat a tím vytvořit reflexi.

Pro PV je typická dlouhodobost a kontinuita od zadání až po konečný výstup. Mohou trvat až jeden rok. Většinou se ale jedná o střednědobé projekty (od zadání po konečný výstup je několik týdnů). Mimo to, že dochází k propojení teorie s praxí a týmové práce s individuální, vede k hledání širších souvislostí. Pedagog se stává poradcem a koučem. U PV je důležité, aby všichni zainteresovaní přesně věděli, kam směřují a po skončení projektu že výsledky své práce jasně viděli. Výstupem může být prezentace na počítači, mapa, plakát, výstava, výlet ad. V následujícím projektu je to procházka po okolí školy se zastaveními u historicky, technicky, přírodovědně a jinak zajímavých míst.

2 Zastoupení regionálních témat v kurikulu

Podle Průchy (2009, str. 117) se pod pojmem kurikulum (latinsky curriculum) rozumí především vzdělávací program, průběh vzdělávání a jeho obsah.

Je to nový pojem používaný po roce 1989.

Pro sekundární vzdělávání připadají do úvahy tyto RVP:

- Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání vydaný roku 2005. Aktualizovaný text s účinností od 1.9. 2017 lze najít na stránkách MŠMT nebo na stránkách Národního ústavu pro vzdělávání (nový název této instituce zní Národní pedagogický institut České republiky);
- Rámcový vzdělávací program pro gymnázia vydaný roku 2007. Aktualizovaný text nazvaný Opatření ministryně k úpravám RVP gymnázia ze srpna 2016 s účinností od 1.9.2017 lze stáhnout na stránkách MŠMT nebo na stránkách Národního ústavu pro vzdělávání (nový název této instituce zní Národní pedagogický institut České republiky). Na stejných stránkách lze také stáhnout Rámcový vzdělávací program pro gymnázia se sportovní přípravou, Rámcový vzdělávací program pro gymnázia v angličtině a Rámcový vzdělávací program pro dvojjazyčná gymnázia;
- Rámcové vzdělávací programy pro střední odborné vzdělání jsou rozdělené podle kódu a oboru vzdělání na jednotlivé obory, dále na konzervatoře a nástavbové studium. Aktuální stav z prosince 2019: Aktualizované RVP pro střední odborné vzdělávání jsou ve schvalovacím řízení MŠMT.

Koncentrujeme se na:

- 1) zastoupení v klíčových kompetencích;
- 2) zastoupení v jednotlivých předmětech (vzdělávacích oborech);
- 3) zastoupení v průřezových tématech.

2.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělání

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání je vypracován pro 1. - 9. ročník. Tato práce se zabývá analýzou druhého stupně základního vzdělávání a pro odpovídající ročníky šestiletých a osmiletých gymnázií

Vzdělávací oblast **jazyk a jazyková komunikace** akcentuje důležitost pochopení jazyka jako nositele historického a kulturního vývoje národa a důležitého sjednocujícího činitele národního společenství (podle RVP ZV str. 17), avšak konkrétně v předmětu literatura se témata zaměřená na region nevyskytují. Témata vztahující se k regionu na druhém stupni základní školy se objevují především ve vzdělávací oblasti **člověk a společnost**, která je realizována vzdělávacím oborem **výchova k občanství a dějepis**. V dějepise je podle RVP ZV (str. 52) výstupem rozvíjení zájmu o veřejné záležitosti a utváření vědomí vlastní identity a identity druhých lidí. Vzdělávací obsah výchovy k občanství má tato výstupy, které směřují k výchově k lokálnímu patriotizmu. Žák má být po jeho absolvování schopen objasnit účel důležitých symbolů našeho státu a způsoby jejich používání, rozlišovat projevy vlastenectví od projevů nacionalismu a zhodnotit nabídku kulturních institucí (cíleně si z ní může vybírat akce, které ho zajímají). Další výstupem je vzbuzení zájmu o svou školu a celkový zájem o svou obec, region, kraj, znalost důležitých institucí, zajímavých a památných míst, významné rodáků, místních tradic a podpora ochrany kulturních památek a přírodních objektů. Žák je schopen vysvětlit pojem vlasti a vlastenectví, zná zajímavá a památná místa, ví, co nás proslavilo, zná významné osobnosti; státní symboly, státní svátky a významné dny, zajímá se o kulturní život, zná rozmanitost kulturních projevů, kulturní instituce a akceptuje kulturní hodnoty a kulturní tradice (RVP ZV str. 57 a dále).

Ve vzdělávací oblasti **člověk a příroda** (RVP ZV, str. 70 a dále) si studenti všímají globálních vlivů na životní prostředí ve svém okolí, kladou důraz na potřebu a závažnost ochrany prostředí především v dané lokalitě školy nebo v okolí svého bydliště. V předmětu **zeměpis**, který pod tuto oblast patří, se ve výstupech říká, že při zkoumání místního regionu umí žák

charakterizovat kritéria pro vymezení místního regionu (podle bydliště nebo podle místa školy) a jeho vztahy k okolním regionům, umí vysvětlit základní přírodní a socioekonomické charakteristiky s důrazem na specifika regionu, a to jak jejich potenciál, tak bariéry. Dále je schopen vymežit a charakterizuje přírodní, hospodářské a kulturní poměry místního regionu.

Vzdělávací oblast **umění a kultura (hudební a výtvarná výchova) a člověk a zdraví (výchova ke zdraví, tělesná výchova)** regionální témata neuvádějí.

Z průřezových témat prolínajících se všemi vzdělávacími oblastmi lze jmenovat **osobnostní a sociální výchovu, výchovu demokratického občana a multikulturní a environmentální výchovu**, které svým zaměřením odpovídají cílům seznámení se s okolím a jeho poznání. Posledně jmenované průřezové téma se zabývá vztahem člověka k prostředí vlastní obce a zajišťování ochrany životního prostředí v obci. Navrhuje věnovat čas řešení nějakého konkrétního lokálního ekologického problému (příčina, důsledky, souvislosti, možnosti a způsoby řešení, hodnocení a prezentace). Umožňuje pochopení souvislostí mezi lokálními a globálními problémy, vlastní odpovědnost ve vztazích ke konkrétnímu přírodnímu zdroji, jejich původu, způsobu využívání a řešení odpadového hospodářství a zabývá se tím, jak je ochrana životního prostředí v obci zajišťována (instituce, nevládní organizace) a životním stylem (podle RVZ ZV str. 137 a 138).

2.2 Rámcový vzdělávací program pro gymnázia

Ve vzdělávací oblasti **jazyk a jazyková komunikace** (RVP G, str. 13 a dále) jde o utváření všeobecného přehledu o společensko-historickém vývoji lidské společnosti, který napomáhá k respektu a toleranci odlišných kulturních hodnot různých jazykových komunit. Student si vytváří osobitý, objektivně kritický a celkově pozitivní vztahu k české literatuře a návyk individuální četby umělecké a neumělecké literatury. U oboru cizí jazyk se jedná o probírání života a tradice, rodiny, vzdělávání, národních zálib a zvláštností v dané jazykové oblasti.

Ve vzdělávací oblasti **člověk a společnost** (RVP G str.39) se klade důraz na upevňování pocitu odpovědnosti za sebe jako jednotlivce i jako člena určitého společenství, k rozvíjení zralých forem soužití s druhými lidmi a ochoty podílení se na veřejném životě své obce, regionu, státu. Důležité je uplatňování partnerských přístupů při spolupráci, osvojování demokratických principů v mezilidské komunikaci, rozvíjení schopnosti diskutovat a argumentovat. K tomuto také směřuje navržený vzdělávací modul.

Ve vzdělávacím oboru **občanský a společenskovední základ** (RVP str. 41) se uvádí, že student vyjmenuje příklady, jak může občan ovlivňovat společenské dění v obci a ve státě a jakým způsobem může přispívat k řešení záležitostí týkajících se veřejného zájmu. Na příkladech ilustruje možné formy aktivní participace občanů v životě obce či širších společenstvích rozvíjení a kultivaci vědomí osobní, lokální, národní, evropské i globální identity.

V předmětech **dějepis**, vzdělávací oblasti **člověk a svět práce a umění a kultura** se odkazy na region a výstupy směřující k lokálnímu patriotizmu překvapivě vůbec nevyskytují, snad jen na str. 60 je zmíněno využívání historické argumentace na podporu pozitivních občanských postojů. Za to ve vzdělávací oblasti **člověk a zdraví** v předmětu **tělesná výchova** se RVP zmiňuje o poznávání historie i současnosti regionálního společenského a sportovního života a k hodnocení konkrétních jevů souvisejících se zdravím (RVP G, str 56).

Ve vzdělávací oblasti **člověk a příroda** (RVP G, str 60) a především v očekávaných výstupech oboru **geografie** se mluví o rozvíjení a kultivaci vědomí osobní, lokální, národní, evropské i globální identity a o schopnosti zhodnocení některých rizik působení přírodních a společenských faktorů na životní prostředí na lokální, regionální a globální úrovni a o vymezení místního regionu (podle bydliště nebo školy) na mapě podle zvolených kritérií. Výstupem je také, že student zhodnotí přírodní, hospodářské a kulturní poměry mikroregionu a jeho vazby k vyšším územním celkům a regionům a zajímá se o územní plánování. V **geologii** posoudí význam i ekologickou

únosnost těžby a zpracovatelských technologií v daném regionu, vyhodnotí bezpečnost ukládání odpadů a efektivitu využívání druhotných surovin.

Průřezová témata obecně (RVG G str. 65) jsou charakterizována tak, že mají v oblasti postojů a hodnot studentovi pomoci přijímat zodpovědnost za sebe a za svět, ve kterém žije, aktivně se podílet na řešení místních problémů, přispívat k řešení problémů na regionální, národní i mezinárodní úrovni, učit se porozumět odlišnostem; uvědomovat si potřebu a přínos mezilidské soudržnosti a spolupráce, ctít a rozvíjet duchovní a etické hodnoty, respektovat a ochraňovat hodnoty světového a evropského kulturního dědictví, uvědomit si zodpovědnosti a práva evropského občana, pochopit podstatu evropského občanství. V průřezových tématech (RVP G str. 67 a dále) nazvaných **osobnostní a sociální výchova** a **multikulturní výchova** je výstupem uvědomění si své vlastní kulturní identity; znalost nejvýznamnější národní symbolů a zásady jejich používání. **Environmentální výchova** se zaměřuje na to, s kterými problémy z hlediska životního prostředí se ČR a region nejvíce potýká. Novým průřezovým tématem, které se v Rámcovém vzdělávacím programu pro gymnázia objevuje je **výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech** (RVP G str. 70 a 71), kde se píše o využívání lokálních, regionálních a mezinárodní příležitostí k ověření občanských dovedností a demokratických mechanismů a struktur. Objevuje se pojem glokalizace, tj. posilování místních zájmů, komunit a identit (protikladný proces tzv. globalizaci). Tématem k diskusi je, jak vyjádřit osobní identitu (rozumět sám sobě, chápat sám sebe uvnitř společnosti), jak chápat národní a evropské identitu. Konkrétními výstupy je možné navazování kontaktů s významnými osobnostmi veřejného života, se sociálními partnery, s humanitárními organizacemi, s kulturními a společenskými institucemi v regionu nebo spolupráce se zahraničními partnerskými školami. V tomto předmětu jsou dále uvedena témata (zkráceno podle RVP G, str. 70):

- naše obec, region, kraj – důležité instituce, zajímavá a památná místa, významní rodáci, místní tradice, ochrana kulturních památek, přírodních objektů a majetku;

- naše vlast – pojem vlasti a vlastenectví, zajímavá a památná místa, co nás proslavilo, významné osobnosti, státní symboly, státní svátky a významné dny;
- umění a kultura – regionální památky, umělecká díla.

2.3 Rámcový vzdělávací program pro odborné vzdělávání

Rámcové vzdělávací programy pro odborné vzdělávání jsou rozděleny podle odborného zaměření. Protože součástí výzkumu byla Obchodní akademie Bubeneč, vychází tato kapitola z **RVP 63-51-J/01 Obchodní škola**.

Většina očekávaných výstupů RVP OV je zaměřena odborně. V profilu absolventa lze číst, že jedním z cílů středního odborného vzdělávání je naučit se studenta vést odpovědný osobní, občanský i pracovní život v podmínkách měnícího se světa. Vzdělávání směřuje k prohlubování osobnostní, národnostní a občanské identity žáků, jejich připravenosti tuto identitu chránit (RVP OV, str. 7). Z požadovaných kompetencí se dotýká lokálního patriotizmu **kompetence občanská**, a to především vytýčením zájmu o politické a společenské dění u nás a ve světě, chápáním významu životního prostředí pro člověka, jednáním v duchu udržitelného rozvoje, uznávání tradic a hodnot svého národa a znalostí jeho minulosti i současnosti a podporování hodnot místní kultury (RVP OV, str. 9).

Vzdělávací oblasti, ve kterých se hledané téma vyskytuje, jsou **vzdělávání a komunikace v českém jazyce** (a to charakteristikou národního jazyka a jeho útvarů a jazykové kultury). V cizím jazyce směřuje výuka k uznání kultury a tradic studované jazykové oblasti. Literatura je zařazena pod **estetické vzdělávání** a jedním z výstupů je, aby studenti získali přehled o kulturním dění v regionu, regionálních kulturních institucích a zajímali se o ochranu a využívání kulturních hodnot (RVP OV, str. 18).

Regionální témata se nejvíce objevují ve vzdělávací oblasti **občanský vzdělávací základ**. Studenti se učí porozumět společnosti a světu, kde žijí, uvědomovat si vlastní identitu, tedy kdo jsou (z hlediska národa, území,

náboženství), jaký mají životní styl. Výstupem je také znalost českých, státních a národních symbolů (RVP OV str. 22).

Oblast nazvaná **biologické a ekologické vzdělávání** se zabývá především ekologií, ochranou přírody a krajiny a odpovědností za ochranu. Záleží na pedagogovi, jestli zvolí příklady z okolí školy.

Zastoupení regionálních témat je nejčastější v průřezových tématech. Především téma **občan v demokratické společnosti** se zaměřuje na vytváření a upevňování takových postojů a hodnotové orientace studentů, které jsou potřebné pro fungování a zdokonalování demokracie. Je cíleno na cenění si materiálních a duchovních hodnot, dobrého životního prostředí a snahu je chránit a zachovat pro budoucí generace. *„Nejde však pouze o postoje, hodnoty a jejich preference, ale také o budování občanské gramotnosti žáků, tj. osvojení si faktické, věcné a normativní stránky jednání odpovědného aktivního občana. Výchova k demokratickému občanství se netýká jen společenskovední oblasti vzdělávání, v níž se nejvíce realizuje, ale prostupuje celým vzděláváním a nezbytnou podmínkou její realizace je také demokratické klima školy, otevřené k rodičům a k širší občanské komunitě v místě školy.“* (RVP OV, str. 40).

Průřezovým tématem zaměřujícím se na negativní lokální jevy a aktivní účast na jejich řešení je **člověk a životní prostředí**. Zde je doporučena realizace nad předmětově, tedy žákovskými projekty (RVP OV, str. 43). Průřezové téma **člověk a svět práce** slouží k zorientování studentů ve světě práce jako celku i v hospodářské struktuře regionu. Jako vhodné doporučuje exkurze v zaměstnavatelských organizacích typických pro příslušnou oblast, které mohou pomoci při pozdějším uplatnění absolventů (RVP OV, str. 45).

3 Zařazení regionálních témat do školních programů

Následující závěry byly provedeny na základě prostudování školních vzdělávacích programů vzdělávacích institucí v oblasti, pro kterou je určen vzdělávací modul.

3.1 Školní vzdělávací program Základní škola Antonína Čermáka

V ŠVP se uvádí, že v rámci hodin **občanské výchovy, dějepisu a českého jazyka** tyto žáky seznamujeme s kulturou a zvyky našeho národa. Dále ŠVP odkazuje na třídy s rozšířenou výukou **přírodopisu a ekologie** na 2. stupni. Jsou otevírány od 6. ročníku, pokud o ně projeví žáci s rodiči zájem. Jsou určeny pro žáky exaktně orientované nebo pro žáky, kteří se více zajímají o přírodu. V těchto třídách se žáci blíže seznamují s problematikou vztahu člověka a lidské společnosti k životnímu prostředí především na lokální a regionální úrovni. Větší hodinová dotace přírodopisu a volitelný předmět ze vzdělávací oblasti **člověk a příroda** s výrazným ekologickým zaměřením jsou doplněny vycházkami do regionu a lokálními praktiky.

V průřezovém tématu **výchova demokratického občana** jsou podporovány veškeré formy participace žáků na životě místní komunity, dále je kladen důraz na spolupráci školy se správními orgány a institucemi v obci.

Téma patriotizmu (občan jako odpovědný člen společnosti) se objevuje také v průřezovém tématu **občan, občanská společnost a stát**. Dále v předmětu **enviromentální výchova**, kde zdůrazňuje aplikaci způsobů ochrany přírody na místní podmínky a v **mediální výchově**, kde klade důraz na politický život a kulturu z hlediska současné i historické perspektivy. Ve **výchově k myšlení v evropských a globálních souvislostech** by mělo být výstupem poznání klíčových mezníků evropské historie a jejich odraz na lokální dějiny.

3.2 Školní vzdělávací program Gymnázia nad Štolou

V oddílu profilu absolventa je konstatováno, že absolvent si uvědomuje především svou národní, regionální ale i evropskou identitu a svá práva. Absolvent umí uvést příklady zdrojů informací o minulosti, pojmenuje instituce,

kde jsou tyto zdroje shromažďovány. Ve výstupech cizích jazyků je zmínka o regionálním zeměpise probíraných oblastí.

Jeden z výstupů předmětu **zeměpis** zní, že absolvent umí rozlišovat mikroregionální, regionální, státní, makro regionální a globální geografickou dimenzi. V oboru **regionální geografie ČR** se zabývá fyzicko-geografickou charakteristikou (tzn. typy krajin, podnebí, vodstvo, nerostné zdroje a národní parky). V tematickém celku Česká republika je dále jedním z bodů zeměpisná charakteristika místního regionu, kdy výsledkem a kompetencí je schopnost vlastní prezentace místního regionu (Praha a Středočeský kraj) z hlediska přírodních podmínek, hospodářství, a zvláště cestovního ruchu.

V charakteristice předmětu **český jazyk a literatura** je akcentováno, že čeština je náš národní jazyk a požadovanými výstupy, které mají studenti ovládat, je umět zařadit češtinu do systému jazyků, znát základní znaky češtiny a vývojové tendence a umět pojmenovat národní jazyk a jeho útvary.

V charakteristice předmětu **dějepis** se bohužel neobjevuje propojení událostí světových a národních dějin s regionálními. Je prosazováno historické myšlení, ale není žádná zmínka o využití regionální historie. Tematický celek společnost a národy v 19. století se zaměřuje na národní hnutí v Evropě a v českých zemích. Student na příkladu významných občanských revolucí vysvětlí boj za občanská i národní práva a vznik občanské společnosti. Pouze v tematickém okruhu **člověk v dějinách** je očekávaným výstupem úkol, který je ale na regionálních institucích postaven.

V průřezovém tématu **výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech** se klade důraz na vnímání regionálních jevů v širších souvislostech, uvědomování si propojenosti jednotlivých fenoménů globálního světa. V dalším průřezovém tématu **multikulturní výchova** se zmiňuje téma regionální geografie a regionální patriotizmus několikrát.

3.3 Školní vzdělávací program Obchodní Akademie Bubeneč

Jako v každé odborně zaměřené střední škole jsou i zde velice široce pojaté odborné kompetence. Volitelné předměty, v kterých byly nalezeny zmínky

o regionu, resp. o regionální patriotizmu (týkají se regionu, kultury a historie) jsou například **cestovní ruch a hotelový provoz, dějiny kultury a geografie cestovního ruchu.**

V očekávaných kompetencích absolventa jsou uvedeny mimo jiné schopnosti uvědomovat si v rámci plurality a multikulturního soužití vlastní národní, kulturní a osobní identitu a být tolerantní k identitě jiných lidí. Dále se zde píše o důležitosti sledovat průběžně aktuální dění v národní, evropské a světové ekonomice a odhadnout dopady opatření hospodářské politiky u nás i v Evropské unii. Zdůrazňuje se nutnost chápat minulost i současnost svého národa v evropském a světovém kontextu, ctít národní tradice a hodnoty.

Výrazy národní a český se často opakují v předmětu **český jazyk a literatura**, vývoj literatury od romantismu k realismu v národních literaturách, národní obrození, generace Národního divadla, česká moderna, české drama ad., avšak regionální autoři se nezmiňují. Ve výuce jazyka se píše o vývoji českého jazyka a jeho postavení v systému jazyků. Témata tradice, zvyky a kultura jsou akcentována i v předmětu cizí jazyk. V 1. ročníku v tematickém celku Moje město student podle ŠVP strukturovaně popíše svoje město – jeho současnost i minulost, vyhledá hlavní údaje v informativním cizojazyčném letáku na divadelní představení, výstavu nebo jinou kulturní událost, ve 4. ročníku se probírá Česká republika a Moje město se opakuje jako konverzační téma.

V předmětu **dějepis** konkrétně v oddílu Obecné cíle se zmiňuje příprava žáků na aktivní občanský život v demokratické společnosti, čímž se myslí odpovědně jednat nejen ve vlastní prospěch, ale i pro veřejný zájem. Kultivace historického povědomí vede k posilování hrdosti na tradice a hodnoty svého národa.

Obchodní akademie má předmět **hospodářský zeměpis**, podrobně se v něm probírá geografie České republiky a místní region. Témata jsou územní plánování, regionální politika, aplikovaná geografie, geografické informační systémy.

K objasnění pojmu regionální patriotizmus nejvíce směřuje předmět **Občanská nauka**, kde jsou uvedeny příklady produktů hmotné a duchovní kultury, jejich význam pro společnost a to, jak může občan ovlivňovat politické dění v obci a ve státě.

3.4 Školní vzdělávací program v části OA Ekonomické lyceum

Ekonomické lyceum má na rozdíl od OA užší odborné kompetence a je zaměřeno více na studijní dovednosti. Odkaz přímo na regionální či lokální patriotizmus se v tomto ŠVP bohužel vůbec nevyskytuje. Vedle výchovně vzdělávacího procesu škola věnuje pozornost komplexnímu působení na žáka, na jeho schopnost stanovit si hodnotový žebříček, rozvíjet osobní záliby, kulturní a sportovní činnost. Podle ŠVP škola vychovává samostatné občany státu a klade důraz na jejich odpovědnost, čestnost, pracovitost a podnikavost.

V očekávaných kompetencích absolventa se uvádí na předních místech jeho zájem o politické a společenské dění u nás i ve světě a o veřejné záležitosti lokálního charakteru. Vzdělávací oblast Národní a světová ekonomika se promítá do obsahu předmětů **ekonomika** a **zeměpis**. V posledně jmenovaném předmětu se zmiňuje regionální geografie v rámci výuky o ČR. Předmět **dějepis** bohužel podle ŠVP lokální ani regionální prvky neobsahuje.

Ve vzdělávací oblasti **vzdělávání a komunikace v českém jazyce** je výstupem předmětu **český jazyk a literatura** v sociální kompetenci to, že žák bude veden k tomu, aby byl schopen uznávat hodnoty místní a národní kultury a mít k nim kladný vztah a respektovat národní a kulturní specifiku i názory jiných lidí. V předmětu **cizí jazyk**, je dále zmíněno téma Domov a rodina a Tradice a zvyky v dané jazykové oblasti (zde aj, nj nebo fj). Toto téma se dá dobře srovnávat s českými tradicemi a zvyky. Zda srovnání použije záleží ale na pedagogovi.

Jedním z výstupů průřezového tématu **občan v demokratické společnosti** je, aby si student vážil materiálních a duchovních hodnot a snažil se je chránit

a zachovat pro budoucí generace. Samozřejmostí je tedy znalost těchto materiálních a duchovních hodnot.

4 Regionální témata v praxi: polostrukturovaná interview a dotazníky

4.1 Výsledky šetření

Ve sledovaném regionu se nachází čtyři základní školy a tři střední školy ⁴.

- A. Základní škola Emy Destinnové, nám. Svobody 930/3, Praha 6;
- B. Základní škola Korunovačnická, Korunovačnická 164/8, Praha 7;
- C. Základní škola Antonína Čermáka, Antonína Čermáka 6, Praha 6;
- D. Základní škola speciální a Praktická škola, Praha 6, Rooseveltova 8, Praha 6;
- E. Střední škola hotelnictví a gastronomie International, s.r.o., Laudova 1024/10, Praha 6 (soukromá škola);
- F. Obchodní akademie Bubeneč, Krupkovo náměstí 26/4, Praha 6;
- G. Gymnázium Nad Štolou, Nad štolou 1510/1, 170 00 Praha 7.

Obsahem této práce je dotazník, který vyplnilo dvacet pedagogů sekundárního vzdělávání vyučujících různé předměty.⁵ Pro srovnání byla vytvořena přehledná tabulka, která je přílohou této práce. Druhý stupeň ZŠ reprezentuje ZŠ A. Čermáka, pět pedagogů (řádky označené růžovou barvou), Obchodní akademie Bubeneč, pět pedagogů (řádky označené zelenou barvou) a Gymnázium Nad štolou, deset pedagogů (řádky označené oranžovou barvou).

⁴ Není zde žádná střední průmyslová škola. V průmyslové škole stavební by bylo vzhledem k vyučovaným předmětům (dějiny architektury ad.) velice vhodné navržený projekt použít.

⁵ Práce se nevěnuje průzkumu mezi studenty, přesto je zajímavé zmínit výsledky, které vyplývají z průzkumu u sedmi set respondentů českobudějovické mládeže, která se zabývala jejich postoji k regionální architektuře. Jednou z otázek bylo vyjmenovat co největší počet architektů působících v tomto krajském městě. Podle odpovědí bylo zjištěno, že zatímco jména dvou a více architektů historických Budějovic uvedla správně necelá desetina respondentů věkové skupiny od jedenácti do čtrnácti, ve věku od sedmnácti do dvaceti let to byl už jen nepatrný počet. Tedy objem znalostí se s věkem výrazně zmenšoval. Při určování slohů nejvýznamnějších budějovických staveb (např. Dominikánský klášter, Kašna na náměstí, Černá věž), stejně jako u architektury 20. století se projevuje neznalost umělecko-historických souvislostí. Ze skupiny mládeže od sedmnácti do dvaceti let určila správně historické slohy jen pětina. Podle tohoto výzkumu uváděli žáci a studenti na otázku, ke získávání informace a estetické postoje k regionální (resp. k celé hmotné kultuře) na prvním místě dějepis, dále výtvarnou výchovu, literaturu a zeměpis. Znalosti jsou na velice nízké úrovni. Zajímavé je, že studenti na SPŠ stavební vykazují stejně špatné znalosti jako studenti gymnázia či některých středních odborných učilišť.

Respondenti obdrželi tyto otázky:

- 1) **Prosím, jak dlouho působíte na ZŠ (resp. na OA či na gymnáziu) a žijete v této oblasti?**
- 2) **Myslíte si sám/-a o sobě, že znáte okolí školy?**
- 3) **Napadá vás nyní nějaká lokálně významná osobnost, objekt, tradice?**
- 4) **Jaký předmět učíte a myslíte, že v rámci tohoto předmětu lze propagovat regionální výchovu?**
- 5) **Pokud ano, jak to děláte konkrétně, vzpomenete si na konkrétní příklad/-y?**
- 6) **Děláte to jen ze své vůle nebo jste nějak jinak motivován k předávání informací o regionu Prahy 6/7 svým studentům?**
- 7) **Je toto téma akcentováno v školním vzdělávacím programu?**
- 8) **Probíhá u vás ve škole nějaký celoškolský vzdělávací program (nebo program pro konkrétní ročníky), který seznamuje vaše studenty s historií, geografickými zajímavostmi, tradicemi, významnými regionálními osobnostmi (z vašeho předmětu i obecně), technickými památkami ad. v okolí školy?**

První dvě otázky byly záměrně voleny „lokálně“: **Prosím, jak dlouho působíte na této škole a žijete v této oblasti? Myslíte si sám o sobě, že znáte okolí školy?**

Průměrná délka působení na škole oslovených pedagogů je 15 roků. Průměrná délka působení na škole těch, kteří zde žijí (rezidentů je celkem devět) je 17 let. Nerezidentů je jedenáct a působí na školách v Bubenči průměrně 13 roků. Nejvyšší počet roků pedagogické činnosti je 39, není rezidentem a uvádí, že okolí zná povrchně. Tři pedagogové působí na škole jen dva roky, z nich jeden v okolí školy bydlí a jeden nebydlí, ale shodně uvádějí, že okolí znají, třetí z nich uvádí znalost „povrchní“. Rezidenti potvrzují sedmkrát, že okolí znají odpovědí „ano“, dvakrát odpovědí „poměrně dobře“. Z těch, co do školy dojíždějí (nebydlí v okolí, tedy nerezidenti) volí odpověď „ano“ čtyřikrát, „poměrně dobře“ dvakrát, „povrchně“ čtyřikrát a jednou „neznám“. Ve sledovaném vzorku tedy není možné vysledovat žádnou přímou

souvislost mezi hloubkou znalostí a zájmu o okolí a délkou působení na škole. Ti, co v oblasti bydlí, vykazují jen částečně větší znalost okolí a vyšší zájem o něj. Z dotazníků vyplývá, že problematiku regionální výchovy akcentují při výuce stejně intenzivně pedagogové patrioté působící na škole dlouho, jako ti, kteří zde jsou krátce. Pedagogové se mohli do sledované oblasti dostat náhodně, oblíbit si ji poznat a chtějí nabyté znalosti o ní předávat svým studentům.

Zajímavé jsou odpovědi vyzývající ke **jmenování lokálně významné osobnosti, objektu nebo tradice** (otázka číslo 3). Mezi osobnostmi se objevují jména ⁶ z kulturní, sportovní i vědecké oblasti, osobnosti historické i žijící. Seznámení se osobami, jež mají vztah ke zkoumanému regionu a znalost jejich oblasti působení nabízí další možnost výchovy k regionálnímu patriotizmu, a to pořádání besed s významnými osobnostmi, organizováním vycházek po místech, kde jsou umístěny pamětní desky ad.

V dotaznících byli zmiňováni:

- Šabach (2x),
- Ema Destinová,
- Masopust,
- Suchý,
- Štáchová,
- Otto Wichterle,
- I. Hlas,
- bři Tesaříkové (2x),
- M. Švabinský,
- Fr. Vlácil,
- St. Zázvorková,
- J. Kodeš,
- Radko Pytlík (2x),
- prof. Koutecký,

⁶ Jména jsou uvedena tak, jak byla napsána v dotazníku, např. často bez křestního jména, zkratkou nebo celé jméno.

- Olga Sommerová,
- VI. Mišík (2x),
- Ivan Medek,
- Julius Zeyer,
- Ludvík Vaculík,
- Helena Třeštíková,
- Petr Zelenka,
- R. Medek.

Mezi lokálně významné objekty podle odpovědí patří:

- socha maršála Koněva,
- hotel International,
- budova Národní TK,
- objekty technických vysokých škol,
- Stromovka (3x),
- zřícenina Baba,
- areál ČVUT,
- stadion Juliska,
- restaurace Slamník,
- hotel Internacionál,
- vily v ulici Slavíčková,
- architektura Kulaťáku,
- vila Lanna,
- Pelléova vila (2x),
- Petztkova vila,
- restaurace Na Slamníku,
- vodárenská věž,
- Výstaviště,
- park Letná (2x),
- Rudolfova štola,
- ambasády směr Hradčanská,
- Expo 58,

- Metronom (3x),
- Národní technické muzeum (3x),
- Národní zemědělské muzeum(2x),
- kostel sv. Antonína,
- výstaviště Holešovice,
- Fr. Křížík (původní tram. trať na Letné),
- Letná – Hanavský pavilon,
- Kramářova vila,
- bývalý pomník Stalina (2x),
- kolotoč na Letné,
- Veletržní palác.

Seznam těchto objektů, které uvedlo ve svých odpovědích dvacet pedagogů vyplňujících dotazník, by mohl být velice cenným podkladem pro tvorbu návrhu vzdělávacího modulu pro sekundární vzdělávání, který je poslední částí této práce, pokud by se realizoval ve zkoumané oblasti.

Poslední část třetí otázky směřovala také k tradicím, které si respondenti spojují s okolím své školy. K lokálním tradicím patří podle vyplněných dotazníků farmářské trhy, tradice vánočního stromu na Strossmayerově náměstí, oslavy 1.máje na Letné v minulosti a současné místo demonstrací a festival Letní Letná. Chování fanoušků Sparty uvedla jedna účastnice ankety jako negativní tradici (podobně se téma fotbalových fanoušků objevuje v prvním interview).

Nepříliš velký akcent na směřování výuky k lokálnímu patriotizmu dokazují odpovědi na otázky číslo čtyři a pět, které zněly: **Jaký předmět učíte a myslíte, že v rámci tohoto předmětu lze propagovat regionální výchovu? Pokud ano, jak to konkrétně děláte?** Pedagog vyučující český jazyk zmiňuje, že při procházce okolím školy lze zjišťovat lokální informace podle popisných informačních uličních dodatkových tabulí vysvětlujících jejich názvy⁷ a to, že ve svém předmětu mluví i o lokálních souvislostech. Učitelé

⁷ Dodatečné tabule jsou v současné době instalovány postupně v celé Praze 6 jsou přílohou této práce. Např. ulice Antonína Čermáka (je podle něj také pojmenována ZŠ, na které bylo

praktických předmětů na OA uvádějí praktické maturity, vycházející z firem Prahy 6, s kterými spolupracují. Jeden pedagog vyučující angličtinu neuvádí možnost propagace regionu ve svém předmětu, druhý uvádí možné diskuze o umístění školy, kdežto učitelka francouzštiny okolí propaguje v tématu *Moje čtvrť (fakta a slovní zásoba)*. V rámci hudební výchovy jsou zmiňovány možné odkazy a upozornění na místa spojená s hudebními skladateli nebo místa ztvárněná v hudebních dílech. Lokální patriotizmus se dotýká předmětu zeměpis, a to v kartografii a v geografii ČR. Jedna odpověď z OA Bubeneč obsahuje zmínku, že v předmětu cestovní ruch se lokální témata objevují při probírání kapitoly průvodcovství. Lokálním památkám se podle dotazníku věnuje průřezové téma dějiny kultury a předmět dějepis. V přírodopise je uskutečňován výlet do blízké Stromovky s poznáváním stromů a bylin. Učitel tělocviku zmiňuje výběh k metronomu na Letné.

V prvním interview je odpověď více konkrétní *„zmiňuji se o letenském souvrství, upozorňuji na výskyt invazních rostlin v Letenských sadech“*, dále uvádí *„část témat ročníkových prací je vypsána právě s ohledem na náš region – témata byla např. Invazní organismy na území Prahy 6 a 7, Sledování určité lokality v okolí bydliště v průběhu roku, Management chráněných území v okolí bydliště nebo školy“* ad. Ve druhém interview se o propagaci v rámci hodin českého jazyka dozvídáme: *„V mém předmětu se regionální výchova se dá zahrnout do hodin slohu a v literatuře také upozorňuji na autory, kteří mají vztah k naší oblasti“*. V druhém interview se dále uvádí: *„Ve slohu jsme psali téma Výlet do Prahy – představení svého okolí svým známým. Na výběr bylo vytvořit pozvání do Prahy jako celku nebo do okolí svého bydliště, tedy pro většinu našich žáků čtvrť Bubeneč. Museli si tedy na internetu nebo v literatuře nastudovat památky v okolí. Myslím, že pro některé bylo docela překvapením, jaké informace našli. Dále bylo jedno téma – Popis mé cesty do školy – spojené s výrobou mapy cesty, kde se samozřejmě okolí školy promítlo.“*

prováděno dotazníkové šetření) má na dodatkové tabuli tento nadpis: **Antonín Čermák** (9.5.1873 – 6.3.1933) americký podnikatel a politik českého původu, starosta Chicaga, zemřel na následky atentátu na prezidenta F.D. Roosevelta, kterého doprovázel.

Otázkou číslo šest byla zjišťována motivace: **Propagujete regionální výchovu jen ze své vůle nebo jste nějak jinak motivován k předávání informací o regionu Prahy 6/7 svým studentům?** Nejčastější odpovědi jsou „vlastní iniciativa“ (6x) „považuji za dobré znát okolí školy“, „ze své vůle“, „využívám toho, co se nabízí“. Pouze pedagog vyučující dějepis a občanskou výchovu zmiňuje podporu v ŠVP. Odpovědi korespondují s reakcemi v interview „*Určitě mne k tomu nikdo nenutí, je to moje rozhodnutí, které mi připadá smysluplné – koneckonců sama mám co objevovat a vše je po ruce*“ ...*“to, co je okolo se vlastně jednodušeji vstřípi do paměti a pomáhá porozumět i tomu vzdálenějšímu*“.

Otázka číslo sedm odbíhá od regionálních témat, ale týká se znalostí školního vzdělávacího programu. Na dotaz **Je toto téma (tedy regionální patriotizmus) akcentováno v školním vzdělávacím programu** jsou odpovědi následující. Více jak polovina respondentů ŠVP vůbec nezná, resp. neví, zda obsahuje téma regionální patriotizmus („pokud vím, ne“, „nevím o tom“, „myslím, že zmínka“ (2x), „asi ano“. „nemyslím si“, „spíš ne“). Jednou je uvedena poznámka „nečetl jsem ho“. Tři odpovědi tvrdí, že se téma regionální patriotizmus v ŠVP vůbec nevyskytuje, resp. neobsahuje ho. Pouze jedna odpověď potvrzuje „ano, jsou tam regionální témata“, jedna „zmínka ano“, z konkrétních předmětů jsou jmenovány „ano, v rámci dějin kultury“, „ŠVP pro geografii ČR“, „asi je něco v ČJ a D“, „v předmětu průvodcovství“ a jedna odpověď udává ročník „ano, pro primy“ ,

Nejisté odpovědi dokazující neznalost ŠVP korespondují s obavou, kterou lze číst již v manuálu „*Úskalím může být, že příprava ŠVP ZV se může stát záležitostí jen ředitele a několika dalších lidí na škole, bez potřebné aktivity a zájmu ostatních pedagogů, bez nutné spolupráce všech, bez ochoty se o mnohém dohodnout i mnohé nové si osvojit.*“ (Charalambidis, 2005, str. 5)

Poslední, osmá otázka se zaměřovala na konkrétní programy ve škole a zněla **Probíhá u vás ve škole nějaký celoškolský vzdělávací program (nebo program pro konkrétní ročníky), který seznamuje vaše studenty**

s historií, geografickými zajímavostmi, tradicemi, významnými regionálními osobnostmi (z vašeho předmětu i obecně), technickými památkami ad. v okolí školy? Většina pedagogů zmiňuje, že systematicky neprobíhají žádné programy nebo o nich nevědí („myslím, že ne“, „nevím o tom“, „neprobíhá“, „ne, každý individuálně“, „asi v jiných předmětech“, „ne, záleží na každém profesorovi“...) Z konkrétních akcí lze nalézt v odpovědích „projektové dny“ (3x), „Post Bellum“ (2x), „nějaké jednorázové akce“, „nepravidelné přednášky“, „projekt architektura dětem“, „návštěvy zemědělského a technického muzea“, „vycházky po okolí“, „návštěva a praxe ve firmách v okolí“, v chemii „Dny mladých techniků na VŠCHT“. Nezisková organizace Post Bellum a její projekt Paměť národa je zmiňována také v interview, a to konkrétně dva krát opakovanou přednáškou. Pedagožka se v interview zmínila o dotazníku, který bude rozdávát žákům. Dotazník obsahuje prosbu, aby zjistili, na jaké hřiště chodili s rodiči, když byli malí, co se jim tam líbilo a co ne, co by ve svém okolí chtěli změnit v architektuře pro děti. Dále uvedla návštěvu výstavy maket architektonicky a historicky nejdůležitějších objektů v Praze 6 instalovanou na OÚ Prahy 6. „Myslím, že teprve tam si uvědomili, okolo jakých pokladů chodí do školy se sluchátky na uších a očima zabodnutýma do mobilu.“

PRAKTICKÁ ČÁST

5 Aktivity podporující lokální patriotizmus

Následující kapitola shrnuje možnosti nabízené žákům/studentům jako vhodné aktivity (historické, kulturní, sportovní, rekreační apod.) které: „*Slouží jako protipól nežádoucím sociálně jevům.*“ (Doležalová, 2007, str. 68) a přispívají k budování pozitivního vztahu k jejich regionu.

Příklady/aktivity jsou podle svého zaměření rozděleny a seřazeny do skupin, které se ale často prolínají (např. aktivita vyžadující místní znalosti je současně aktivitou, kterou by bylo možné zařadit do podkapitoly o jazyce ad.). Jde o možnosti seznámení se se specifickou lokální kulturou (subkulturou), která se liší právě teritoriem. Příklady byly vytvořeny na základě studia RVP Z, RVP G a RVP OV, prostudováním ŠRP škol ve sledované oblasti, a především na základě odpovědí v dotazníkovém šetření a dvou uskutečněných interview s pedagogy.

Příklady aktivit jsou koncipovány tak, aby byly použitelné obecně.

5.1 Aktivity v institucích určených k propagaci regionu

Návštěva institucí (muzea, výstav, galerií...), které jsou pro propagaci regionálního patriotizmu vytvořeny a jejichž hlavním úkolem je podporovat jej, jsou podle dotazníkového nejvyužívanějšími aktivitami v rámci propagace lokality.

- návštěva infocentra, seznámení s nabídkou informací o regionu;
- výstupy z návštěvy místního muzea;
- návštěva místní vlastivědné expozice;
- návštěva místní galerie;
- návštěva stálé expozice muzea;
- návštěva muzea u příležitosti otevření nové expozice;
- shlédnutí pořadu v muzeu;
- exkurze do místní knihovny;
- exkurze do místního archivu.

5.2 Aktivity odkazující na historii

Dva následující body se zaměřují se na poznání regionální historie obecně a lokálních historických, architektonických a technických památek. Aktivity vycházejí především ze znalostí historických souvislostí (archeologie, dokumenty v archivu, historie vlastní rodiny, znalost regionálně důležitých historických osobností, místních pověstí, architektonicky a technicky významných památek v okolí ad.)

5.2.1 Regionální historie

- znalost místních osobností – rodáků, kteří jsou významní pro region;
- znalost lokální osobnosti, jejichž význam je celonárodní / světový;
- znalost místních pověstí (schopnost jejich prezentace i v cizím jazyce);
- znalost lokální moderní historie a její přesahy do současnosti;
- znalost významného místního historika;
- znalost historického vývoje místa lokalizace školy;
- znalost tradic a historie vlastní rodiny na pozadí historie regionu;
- četba místní kroniky;
- aktivní účast na archeologických výzkumech v okolí;
- seznámení se s historií osídlení okolí školy;
- vypracování práce na základě studia originálních dokumentů v archivu;

5.2.2 Regionální památky architektonické a technické

- znalost technických památek v okolí;
- znalost významného místního architekta;
- besedy s ochránci kulturních památek;
- znalost architektonicky významného objektu v okolí;
- znalost historicky významného objektu/místa v okolí.

5.3 Aktivity odkazující na současnost

5.3.1 Znalosti všeobecné

Všeobecné znalosti širšího regionu, oblasti, kraje, vlasti vedou k rozvoji morální, intelektuální i emocionální úrovně každého občana. Škála aktivit je velice široká: od symbolů až po duchovní výchovu. Jedná se často o znalosti, na které je možné navázat osobní návštěvou objektů (např. Řípu, Národního divadla, Karlova mostu, Pražského hradu...)

- znalost českých národních symbolů (vlajka, znak, hymna);
- znalost i ostatních symbolů (korunovační klenoty, standarda prezidenta, národní strom, trikolora...);
- schopnost reprodukovat legendu o příchodu Čechů na naše území a dalších legend;
- znalost oblastí s českou/místní symbolikou (Říp, Blaník, Kostnice, Žižkov, Trocnov ...);
- schopnost vysvětlit kdo a proč byli „otec národa“ (Fr. Palacký), „miláček národa“ (J. K. Tyl), „zrádce národa“ (Karel Sabina), mučedník národa (Jan Hus, K. H. Borovský) ad;
- schopnost vysvětlit církevní pojmy (papež, bible, církve katolická, protestantská...);
- vědomosti ohledně stavby Národního divadla, sbírky peněz, položení základního kamene (spojit s návštěvou představení);
- znalost Pražského hradu, Katedrály sv. Víta, základních historických mezníků stavby;
- znalost historie Karlova mostu a jeho výzdoby.

5.3.2 Znalosti místní

Navazují na všeobecné znalosti a staví na jejich základě. Právě tyto znalosti lze dobře využít v možných lokálních projektech. Jde o znalosti okolí školy, besedy s pamětníky, návštěvu místních úřadů, znalost lokálních zájmových sdružení, regionálních periodik ad.

- znalost zájmových sdružení v okolí;
- beseda s pamětníkem historické lokálně důležité události;
- návštěva místního úřadu;
- návštěva městského soudu;
- znalost územního plánu blízkého okolí;
- návštěva divadelního představení místního souboru;
- znalost znaku rodného města;
- znalost regionální médií, tiskovin, periodik;
- znalost mezinárodních kontaktů školy (partnerské školy ad.);
- znalost produkce českých výrobků v regionu.

5.3.3 Zvyky, oslavy, tradice

České lidové zvyky a místní zvyky jsou založeny na křesťanské nebo pohanské tradici, často se velice liší kraj od kraje. Udržování následně vyjmenovaných tradic je jednou z aktivit, která nevyžaduje žádné znalosti, slouží k sociální interakci. Ve městech se v dnešní době udržují méně, o to více je zde žádoucí jejich podpora. Státní svátky by neměly být jen dnem volna a prodloužením víkendu, ale dnem připomenutí si význačné události. Maříková, Herová (2003, str. 1) uvádějí, že: *„Pro budoucí rozvoj je potřeba posilovat pocit lokální identity, protože přispívá k možnostem rozvoje regionu, omezuje vylidňování některých oblastí a může přinést i finanční efekt, například prostřednictvím zachovávání tradic či tradičních výrobků“.*

- účast na místních oslavách státních svátků (založení republiky, 17. listopad ...);
- účast na masopustu v obci a dalších místních zvycích (vynášení moreny ad.);
- účast při udržování velikonočních zvyků (pletení pomlázek, malování vajíček ...);
- znalost specialit místní kuchyně, typické receptury;
- udržování adventu a vánočních zvyků (pečení cukroví, zdobení stromečku, dávání dárek spolužákům);

- rozsvícení vánočního stromku a vánoční trhy v místě;
- zaměření se na místní lidové písně, kroje, tance;
- místní farmářské trhy;
- místní festivaly.

5.3.4 Aktivní účast

Aktivity s možnou aktivní účastí jsou důsledkem přechodu formálního na neformální působení, ideální je neutilitární postoj (nehledící na prospěch nebo aktuální užitek pro členy za účast) vycházející pouze ze zájmu jednotlivce. Aktivní dobrovolná činnost na regionálních akcích je považována za jeden z cílů výchovy k lokálnímu patriotizmu. Souvisí s dobrovolnictvím. *„Praxe ukazuje, že dobrovolníci jsou lidé humanisticky orientovaní, sociálně integrovaní a často angažovaní v dalších aktivitách.“* (Kraus 2008, str. 138)

- aktivní účast na akcích pořádaných obcí;
- aktivní účast v divadelním souboru;
- aktivní účast na recitační soutěži;
- aktivní účast na akcích města, vesnice (koncerty, výstavy ad.);
- aktivní účast na akcích pro seniory;
- aktivní účast na politickém fungování sídelního celku (jednání zastupitelstva ad.);
- účast na besedách s pamětníky;
- aktivní účast na akcích podporující regionální kulturu;
- propagace české filmografie/organizování promítání;
- aktivní účast na změnách a připomínkách k územnímu plánu;
- aktivní účast ve studentské radě školy, školním parlamentu;
- dobrovolné zapojení se do duchovní a náboženské výchovy;
- schopnost argumentace při propagaci českých výrobků.

5.4 Region a jeho jazyk

Jazyk je jedním ze znaků národa, prostředek zprostředkující nám národní kulturu a má důležité místo ve vztahu k lokálnímu patriotizmu. V procesu

národnostního uvědomování hrál jazyk hlavní roli. Etymologie pomáhá zkoumat naše jména, příjmení, názvy ulic i místní jména sídelních celků. V regionálním patriotizmu hraje důležitou roli i dialektologie. Kladný vztah k regionu je vytvářen i na základě znalosti lokální literatury a významných spisovatelů – rodáků.

- znalost regionální literatury / antologie regionální literatury;
- poznání zákonitostí regionálního jazyka – nářečí;
- poznání regionálního názvosloví;
- znalost etymologie názvů ulic;
- znalost etymologie místně typických jmen a příjmení;
- znalost lokálně významných spisovatelů;
- znalost významných spisovatelů současné literatury;
- znalost historických souvislostí – obrany českého jazyka za národního obrození.

5.5 Sportovní aktivity v regionu

Pohybová a sportovní výchova je speciální formou sociálně kulturní činnosti, která využívá pohybových aktivit a znalostí (např. regionálních sportovních klubů či významných sportovců v regionu) k rozvoji osobnosti.

- účast na sportovních školních soutěžích (školní olympijský den...);
- Sokol jako česká sportovní a tělocvičná organizace (informace o jeho založení a historii v místě);
- aktivní zapojení do místního Sokola;
- sportovní aktivity odkazující na lokálně významného sportovce;
- účast na besedě a známým místním sportovcem;
- podpora místního sportovního klubu.

5.6 Aktivity v okolí

Cestování a turistika spojené s poznáním regionu vedou ve volném čase ke kulturně – poznávací činnosti, k reprodukci duševních sil, rozptýlení,

zábavě, a to mimo obvyklý životní prostor. Aktivitu lze využít například v rámci třídního výletu.

- veškeré exkurze za vlastivědnými zajímavostmi v okolí;
- exkurze a výlety s cílem poznání blízkých sídelních celků;
- schopnost doporučit místa v okolí k rekreaci;
- znalost etymologie okolních názvů sídelních celků či jejich částí.

5.7 Aktivity spojené s environmentální výchovou

Pochopení vzájemných vztahů v systému člověk-společnost-příroda a uvědomění si nutnosti aktivního zapojení do ochrany životního prostředí na základě znalosti regionu, jsou ideálním výstupem aktivit v této podkapitole.

- znalost nejbližšího ekosystému;
- besedy s ochránci přírodních památek;
- návštěva skanzenu a akcí pořádaných v něm;
- znalost půdního a lesního fondu v okolí;
- aktivní zapojení se do akcí proti znečištění životního prostředí (vodních toků, ovzduší ad.);
- aktivní zapojení se do akcí proti vodní/větrné erozi (půdní sesuvy ad.);
- znalost možností revitalizace krajiny poškozené těžbou;
- znalost možností revitalizace krajiny poškozenou skládkou odpadků;
- seznámení se s chráněnými územími v okolí;
- seznámení se se státními přírodními rezervacemi a národními parky v okolí;
- znalost státních chráněných nalezišť v okolí;
- znalost mysliveckých a rybolovných revírů v okolí.

Aby výše uvedené aktivity přinesly pozitivní výsledky, musí být dobře organizované a promyšlené, např. při exkurzi v expozici muzea musíme zajistit podmínky jako dostatek času pro pochopení a možnost tvořit, domýšlet a vytvářet si vlastní názory. Pedagog by měl ochotný a otevřený přijímat zajímavé myšlenky i okamžité nápady, podporovat aktivní přístup žáků, vytvořit příznivé klima, kde omyl nebo nesmyslné odpovědi nebudou

vystaveny posměchu. Měl by být schopen adekvátně reagovat na kritický úsudek, dokázat jej změnit či vyvrátit.

Mimoškolní aktivity a netradiční pojetí výuky směřující k seznámením studentů s okolím školy by měly být koncepční, navazovat na probírané učivo. Při vytváření plánu akcí a plánování projektu je důležitá týmová spolupráce učitelů všech předmětů oborů a didaktická analýza objektů, které jsou vhodné pro zakomponování do plánu.

6 Návrh vzdělávacího modulu pro sekundárního vzdělávání – výchova k regionálnímu patriotizmu

6.1 Název, cílová skupina, typ projektu a jeho načasování

Název projektu: POZNÁVEJ OKOLÍ SVÉ ŠKOLY

Cílová skupina: Žáci (studenti) sekundární vzdělávání

- jakýkoli ročník 2. stupně ZŠ – v tomto případě se předpokládá, že žáci bydlí v okolí své školy a toto okolí již částečně znají;
- první ročník jakékoli SŠ nebo SOU – v tomto případě vycházíme z předpokladu, že studenti bydlí v širším okolí školy nebo možná dojíždějí, okolí tedy mohou znát dobře, ale také vůbec ne.

Typ projektu: Projekt střednědobý

Délka realizace je od seznámení s projektem po vytvoření pracovních listů asi jeden měsíc. Do projektu jsou zapojené celé třídní kolektivy (kombinace aktivit společných pro celý kolektiv, aktivit pro vytvořené skupiny a pro jednotlivce). Místem přípravy a konání je:

- škola,
- domácí příprava,
- společná vycházka po okolí školy.

Načasování projektu:

- při vstupu do 1. ročníku SŠ či SOU, v tomto případě je nutné začít s přípravou hned po zahájení školního roku a realizovat ho nejpozději v říjnu;
- uskutečňování v rámci projektových dnů na konci školního roku, příprava začíná nejpozději měsíc před ukončením školního roku.

6.2 Naplnění klíčových kompetencí

Participací na projektu žáci /studenti naplňují tyto klíčové kompetence:

- **k učení** – žáci/ studenti se naučí vyhledávat konkrétní fakta a ověřovat si je, kriticky přistupují ke zdrojům informací, tvořivě je zpracovávají a dovedou je využít v praxi, při shrnutí výsledků projektu v cizím jazyce (především v angličtině) se prohlubuje jeho znalost;
- **k řešení problémů** – budou se schopni orientovat ve svém okolí a budou schopni podat informace o historicky či jinak (technicky, přírodovědně) zajímavých či význačných objektech, pro svá tvrzení nacházejí argumenty a důkazy, uplatňují při řešení problémů vhodné metody a dříve (v jednotlivých předmětech) získané vědomosti a dovednosti;
- **komunikativní** – při práci ve skupinkách se budou diskutovat o pojetí svého úkolu, to je příležitost, jak se naučit vyjádřit názor, naučit se argumentovat, kultivovaně svůj názor obhajovat, prosadit se, případně umět i ustoupit a podřídit se, v mluvených nebo psaných projevech se vyjadřovat jasně, srozumitelně a přiměřeně tomu, komu a co budou sdělovat;
- **sociální a personální** – při spolupráci na projektu vytváří zdravé a bezpečné klima ve škole „třídní teambuilding“, při spolupráci na projektu budují svůj pozitivní vztah k okolí – kladný **regionální patriotismus**, získají znalosti pro další praktické použití – výstup z projektu může každý žák (student) použít ve svém životě při provádění návštěvy, kamarádů ad.

6.3 Očekávané výsledky vzdělání, cíle projektu

Vzdělávací cíle výuky směřující k lokálnímu patriotizmu jsou obecně charakterizovány v kapitole 1. 4. Projekt vede žáky k poznání okolí jejich školy. Umožní jim:

- seznámit se se spolužáky a s třídním učitelem, resp. dalšími učiteli v jiném než školním prostředí;

- upevnit vztahy v (novém) třídním kolektivu;
- vytvořit si skupiny, které budou vytvářet pracovní listy, náhodným výběrem, což vede k vytváření nových sociálních vztahů a vazeb;
- naučit se dodržovat časový harmonogram, plánovat, pracovat v týmu, kooperovat se spolužáky, vážit si práce druhých;
- rozvíjet sebehodnocení – zvažovat svůj přínos pro práci skupiny;
- naučit se získávat informace z různých zdrojů, vyhodnotit je, interpretovat a používat je;
- získat zájem o okolí školy, všímat si historicky důležitých či výjimečných objektů;
- vybudovat pocit odpovědnosti za stav okolí školy;
- vybudovat kladný vztah k regionu a hrdost na něj;
- podpořit mezipředmětové vztahy – kombinovat tematiku přírodních věd, historie, literatury a zeměpisu, fyziky ad. (event i cizího jazyka, pokud je v něm vytvořena anotace celého projektu).

6.4 Realizace, časový harmonogram, organizační zajištění projektu

6.4.1 Zadání projektu

Časová dotace: jedna vyučovací hodina

Měsíc před projektovým dnem se třída rozdělí na skupiny po dvou až třech žácích/studentech. Pedagog pověřený organizací projektového dneš má dvě možnosti:

1. nechá je rozdělit samotné – pravděpodobně tak vzniknou skupiny kamarádů;
2. rozdá jim například čísla a pak vytvoří skupiny náhodně.

Doporučovala bych druhou alternativu, protože tak vzniknou nové sociální vazby.

Každá skupina dostane za úkol vybrat v okolí školy dva zajímavé objekty, které popíše a představí ostatním. Pedagog by měl trvat na tom, aby skupina alespoň jeden objekt, který ji nejvíce v okolí školy zaujal, zkusili vymyslet

na místě sami, nad druhým se mohou ještě zamyslet a oznámit mu svůj návrh např. během týdne. Diskuse, které provázejí výběr společného tématu je příležitostí, jak se naučit vyjádřit názor, argumentovat, kultivovaně svůj názor obhajovat, prosadit se, případně umět i ustoupit a podřídit se. Většinou se jedná o objekt hmotné kultury, může se ale jednat i o kulturu nehmotnou dům, ve kterém se narodil (žil) významný spoluobčan a má na něm pamětní desku aj. Pedagog má seznam podobný seznamu vytvořenému pro oblast Bubeneč a Letné (viz příloha) a může tak s výběrem druhého objektu pomoci. Vybrané objekty si zaznamená.

Pedagog navrhne seznam literatury, z které mají čerpat. Doporučí školní knihovnu a zde různé přehledy, encyklopedie, seznamy památek ad. Zdůrazní, že tištěná literatura má přednost před vyhledáváním v internetu. Ten lze použít jako doplňkově.

Studenti mohou do svých prezentací zapojit také anglický jazyk. Mají na to dvě možnosti:

1. v angličtině řeknou jako alternativu názvy objektů *Zde stojíme před starou radnicí – Here we are standing in front of the old town hall* a dále pokračují v popisu v češtině;
2. v angličtině je vytvořena celková anotace všech objektů procházky.

Druhá alternativa je určena pro vyšší ročníky sekundárního vzdělání.

Během dalšího měsíce bude probíhat sběr dat a jejich zpracovávání. Skupina si zvolí grafickou podobu. Pracovní list obsahuje popis objektu, v několika větách je zde popsána jeho historie a význam a je doplněný náčrtem, koláží, obrázkem nebo fotografií. Je důležité upozornit, že není nutné popisovat všechny architektonické detaily a dáváme přednost upozornění na dobře si zapamatovatelné zajímavosti. Velikost nesmí přesáhnout formát A5, aby pracovní listy mohly být umístěny na mapu. Objekty mohou mít vztah k různým předmětům (park Letná = přírodopis, stará čistička odpadních vod = fyzika), pedagogové příslušných oborů během doby přípravy projektu poskytují podporu a jsou k dispozici pro případné dotazy.

V příloze jsou předloženy možnosti, které se nabízejí studentům v oblasti Bubenče (částečně Letné), ale se změněným obsahem lze projekt aplikovat v podstatě všude.

6.4.2 Před-projektový den

Časová dotace: jedna vyučovací hodina

Každá skupinka přinese své dva vypracované projektové listy. Pedagog má připravenou hodně zvětšenou mapu okolí školy, ideálně v rozměrech jeden krát dva metry. Je zavěšena na viditelné a přístupné místo. Skupiny přicházejí se svými projektovými listy k mapě, krátce je představí a řeknou, proč si objekt vybrali. („*Vybrali jsem si starou restauraci Na Slamníku, protože okolo ní chodíme všichni každý den do školy a park Stromovku, protože tam chodíme v hodinách tělocviku běhat*“ apod.) ... a připevní je na příslušné místo do mapy. Nyní nastává fáze, kdy spolupracuje celá třída. Všechny body jsou zaznamenány do mapy, může být stanoven start a cíl vycházky. Předpokládá se, že procházka začíná a končí u školy, ale může to být i jiný důležitý bod – vlaková zastávka ad. Logicky jsou spojeny všechny body, ke kterým si žáci /studenti vytvořili pracovní listy tak, aby je bylo možné obejít. V průběhu vytváření trasy pedagog jen koriguje, popř. radí, ale rozhodování a dodržování časového harmonogramu je na žácích/studentech. Je nutné dbát na to, aby celá trasa byla dlouhá šest maximálně osm kilometrů. Vzhledem k tomu, že na každý bod bude mít skupinka prezentaci pět až deset minut, celá trasa by neměla přesáhnout dobu čtyř hodin. Pedagog seznámí účastníky s průběhem vlastního projektového dne. Začátek je v osm hodin a celá třída se po dvanácté hodině opět vrací ke škole.

6.4.3 Vlastní projektový den

Žáci /studenti se sejdou ráno před školou, skupinky mají s sebou texty ze svých pracovních listů. Každý dostane od pedagoga zmenšenou mapu trasy se zakreslenými body zastávek, aby se mohl sám orientovat, kudy naučná procházka povede.

Pokud má každá skupinka dva až tři členy, průměrný počet žáků ve třídě je okolo dvaceti pěti a každá skupinka vytvořila dva pracovní listy, získáme okolo patnácti bodů. Ty již máme z před-projektového logicky spojené tak, aby vznikla trasa, která se může obejít se zastávkami za několik hodin. Celá třída vychází na trasu, zastavuje se u jednotlivých objektů. Zde každá skupina prezentuje svůj pracovní list tak, aby byli zapojeni všichni její členové. Možné prezentace v cizím jazyce jsou popsány v kapitole Zadání projektu.

6.5 Způsob prezentace projektu

Již z před projektového dne máme vytvořenou mapu s pracovními listy.

- prezentace mapy s pracovními listy na nástěnce ve třídě nebo na chodbě školy.

Hlavním cílem je vlastní projektový den, po jeho absolvování je možné:

- zveřejnění fotografií z projektového dne na stránkách školy;
- zveřejnění fotografií z projektového dne v místních novinách;
- fotografie přidat na vytvořenou mapu.

6.6 Evaluace

Skupiny si navzájem hodnotí své výstupy, mohou do jednotlivých prezentací vstupovat dotazy, které zodpovídá prezentující skupina nebo pedagog. Po každém výstupu krátce zhodnotí prezentaci pedagog, přitom klade důraz, aby něco pozitivního bylo nalezeno u každé skupiny, aby hodnocení vyznívalo optimisticky. Zaměří se i na schopnost spolupráce ve skupině a respektování práce spolužáků a před rozchodem provede zhodnocení celého projektu.

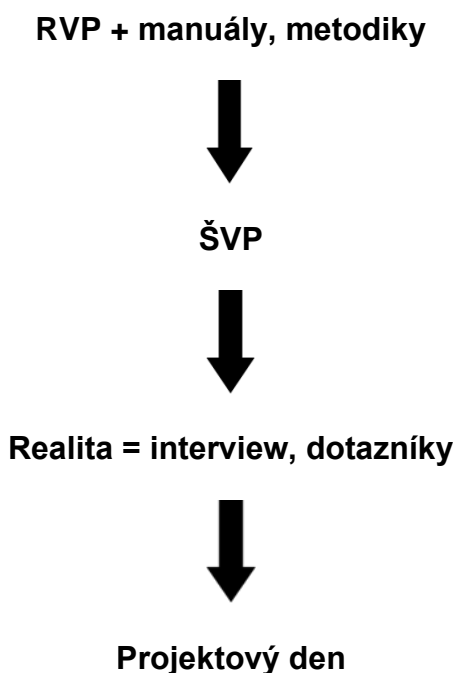
Pedagog může ještě žákům rozdat následující den krátký dotazník, který obsahuje otázky, jež vedou k dalšímu zlepšení jiných podobných vzdělávacích programů.

Tabulka 2: Evaluační dotazník projektového dne

Projekt POZNÁVEJ OKOLÍ SVÉ ŠKOLY mě bavil	ANO	NE
Dozvěděl/a jsem se něco nového o svém okolí	ANO	NE
S mým kolegou ve skupině se mi spolupracovalo dobře	ANO	NE
Myslím, že je přínosné organizovat podobné projekty	ANO	NE
Můj nápad na podobné projekty:		

ZÁVĚR

Základem pro tvorbu školních vzdělávacích programů jsou rámcové vzdělávací programy a je rozšiřující manuály a metodiky. Školní realita se odrazila v interview a v dotaznících. Na jejich základě byl navržen vzdělávací modul pro sekundární vzdělávání podporující výchovu k regionálnímu patriotizmu: projektový den nazvaný POZNÁVEJ OKOLÍ SVÉ ŠKOLY.

Jak bylo ukázáno v minulých kapitolách, RVP ZV, RVP G a RVP OV regionální téma akcentují a nechávají při tvorbě ŠVP velký prostor pro využití tematiky jak explicitně, tak implicitně. RVP jako reformní dokument má umožnit jednotlivým školám vytvářet vlastní školní vzdělávací programy, které jsou postavené a na podmínkách regionu školy a na lokalitě, kde se vzdělávací instituce nachází. Škola se sama může zamyslet nad tím, jaké předměty a s jakým obsahem chce vyučovat podle svého umístění v regionu. Ze vzdělávacích oblastí obsahují ve všech RVP lokální odkazy nejčastěji:

- člověk a společnost,
- jazyk a jazyková komunikace,
- člověk a příroda.

Největší zastoupení z průřezových témat mají v:

- environmentální výchově
- výchově k myšlení v evropských a globálních souvislostech.

Zde se vyskytuje také nový pojem: glokalizace.

V odborném vzdělávání se téma vyskytuje hlavně ve vzdělávací oblasti člověk a svět práce. I volitelné předměty nebo ročníkové práce přispívají k výchově k regionálnímu patriotizmu. Ročníkové práce ze vzdělávací oblasti člověk a příroda s výrazným ekologickým zaměřením a praktická cvičení z biologie, jsou zmíněna pedagogem v prvním interview. V druhém interview jsou zmíněny přednáška z projektu Post Bellum a návštěva výstavy maket významných lokálních objektů.

Ve všech studovaných ŠVP se proklamuje obecně, že žák/student má ctít národní tradice a hodnoty, není to ale specifikované konkrétně. Je zarážející, jak málo ŠVP využívají lokaci školy v předmětu dějepis a český jazyk a literatura. Především v literatuře odkaz na lokální autory a regionální místa vyskytující se v literárních dílech v podstatě nevyskytují. Naopak je zajímavé, že lokální témata se objevují ve všech studovaných ŠVP v cizím jazyce (strukturovaně popíší svoje město aj.) Znalosti cizího jazyka lze využít v podstatě v každé vzdělávací oblasti, v každém tématu a také např. při prezentaci projektu. Naopak do výuky cizího jazyka je možné zakomponovat prvky regionálního patriotizmu, využít znalost svého okolí při nácviu provádění cizinců po zajímavostech v dané lokalitě ad.

Průzkum ukázal, že povědomí pedagogů o školním vzdělávacím programu je bohužel velice nízké, většina jej vůbec nezná. Propagace regionu je nesystematická, nahodilá a přes řadu možností je využívána sporadicky, spolupráce školy se správními orgány a institucemi v obci je velice malá. Na druhé straně, pokud se regionální téma v aktivitě vyskytne (Post Bellum, vyprávění pamětníka, modely významných budov ad....) je pedagogy velice ceněno jako praktické podpoření teoretických znalostí. Jak ukázaly odpovědi v dotaznících a interview znají pedagogové velké množství významných osobností, historicky či architektonicky důležitých objektů nebo tradic vyskytujících se v okolí. Využívají je ale málo.

Propagace regionu a lokálních zajímavostí se ve vyučovacím procesu tedy občas vyskytují, na základě studia ŠVP, interview a dotazníkového šetření lze bohužel konstatovat, že realizace aktivit, které jsou uvedeny v kapitole číslo pět této práce, je spíše sporadická. Z institucí k propagaci regionu určených (kap. 5.1) se nejvíce využívají muzea, nikdo nezmínil knihovnu, archiv, infocentrum ad. Ve zkoumané oblasti je infocentrum pouze součástí vstupu na obvodní úřad a není mu věnován odpovídající prostor. Možné aktivity odkazující na lokální historii (kap. 5.2) jsou realizovány výjimečně, velice překvapivé je, že ani školní vzdělávací programy v oboru dějepis nekladou na lokální historii důraz. Do aktivit odkazujících na současnost (kap. 5.3) byly zařazeny všeobecné znalosti, které jsou většinou výstupem výchovné oblasti člověk a společnost a oboru výchova k občanství, znalosti místní (z nich se objevuje v praxi beseda s pamětníkem) a zvyky, oslavy a tradice (v praxi např. vánoční nebo farmářské trhy) a aktivity s možnou aktivní účastí. Na samotné žáky/studenty se dotazník nezaměřoval, protože odpovídali pedagogové ne oni sami a téma jejich vlastní angažovanosti by si vyžadovalo zvláštní výzkum. Region a jeho jazyk (kap. 5.4) je především výstupem vzdělávací oblasti jazyk a jazykové kompetence a oborů český jazyk a literatura či cizí jazyk. Regionální akcent vychází ze samého předmětu, tedy národního jazyka a lze ho velice dobře využít jak při seznámení s místními specifiky jazyka, nářečímí lokálně typickými jmény a v literatuře s lokálními spisovateli. Bohužel se to často neděje.

Další část možných aktivit směřující k podpoře lokálního patriotizmu se zaměřovala na aktivity sportovní (kap. 5.5), aktivity v okolí regionu (kap.5.6) a především aktivity spojené s průřezovým tématem environmentální výchova (kap. 5.7), mající svůj základ ve vzdělávací oblasti člověk a příroda.

Aktivní účast na kulturním a společenském životě v regionu má kořeny v jeho znalosti. V podstatě by nemělo jít jen o znalost velkého množství informací, ale o to, aby vědomosti vzbuzovaly touhu pro svou obec něco vykonat, zapojit se do občanské společnosti a více ji poznat. Každá procházka po okolí nebo shromažďování a zpracování lokálních dokladů k probíranému učivu přibližuje okolní realitu, a to v jakémkoli vyučovacím předmětu. Regionální patriotizmus

nelze dobře podporovat bez promyšleného plánu exkurzí, besed, výletů či projektů, které jsou časově nastavené tak, aby studenty oslovily ve správnou dobu a aby na sebe navazovaly.

Jak geografická, tak i historická znalost nejbližšího prostředí a okolí školy, znalost tradic a zvyků, aktivní účast na kulturním a občanském dění přispívá k pozitivnímu klimatu (jak ve vztahu ke vzdělávacímu zařízení, tak k vzdělávacímu obsahu), spokojenosti, sebevědomí a větší aktivitě žáků.

Budování kladného vztahu ke svému okolí, vlasti či státu souvisí mimo znalostí o lokalitě a výše zmíněných pozitivních sociálních dopadech také s kulturou samotnou. Jaký vztah má kultura a regionální patriotizmus? Pojem kultura bývá podle Krause (str. 157) nejčastěji vnímán jako komplex výtvarů lidské civilizace (materiálních a duchovních), ale zahrnuje i projevy chování – vzorce chování, zvyklosti, symboly, rituály, předávané zkušenosti apod. Kultura je výsledkem celého předcházejícího vývoje dané společnosti (kulturní dědictví), ale také přetváření ale také přetváření a obohacování společností současnou (kultura aktuální). Návrh projektu se zabývá kulturou hmotnou, může ale být zaměřen i na nehmotnou kulturu (např. beseda s významným rodákem), nebo může jít o procházku v okolí školy zaměřenou na dodatkové cedule vysvětlující názvy ulic a jiné.

RVP a ŠVP uvádějí i návrhy forem, kterými může být obsah předkládán. *„Vzhledem k formativní funkci vyučovacích předmětů budou v didaktické práci učitele převažovat aktivizující metody a formy, které posilují zdravé sebevědomí, zvyšují odolnost vůči stresům a přispívají k utváření vlastních názorů a k volbě správného rozhodování (např. dialog, diskuse, řešení problému, aktivizující hry, praktická cvičení, simulace, audiovizuální technika, exkurze, besedy s odborníky“* (CHARALAMBIDIS, 2005, str. 60). Pro zvýšení povědomí o lokální výjimečnosti mohou být použity skoro všechny.

Impulzem pro návrh vzdělávacího modulu pro sekundárního POZNEJ OKOLÍ SVÉ ŠKOLY s podtitul, výchova k regionálnímu patriotizmu byl následující citát: *„Je možné vytvářet příznivé zázemí pro formování národní identity, a to na základě vědomí tisícileté kontinuity české státnosti a její symboliky,*

spontánního budování zdola například podporou komunálních i regionálních aktivit, pěstování lidových a celonárodních tradic nebo vytváření vědomí jedinečnosti města (kraje) v rámci národního a státního celku. Udržování pozitivních složek národní identity je šancí pro sebevědomou identitu české společnosti.“ (Národní kultura a identita, 2000, str. 108).

Pokud byla v dotaznících či interview zmíněna realizace procházky do okolí školy, byla podle respondentů přijata pozitivně. Žáci/studenti byli překvapeni, jaké objekty se v okolí školy nacházejí. Z toho vychází přesvědčení, že tento vzdělávací modul pro sekundární vzdělávání bude úspěšný a budou-li naplněny jeho cíle, povede ke zvýšení historického povědomí a k výchově k regionálnímu patriotizmu.

PS: Dvěma pedagogy (kteří se účastnili dotazníkového šetření) jsem byla oslovena a požádána o pomoc při koncipování projektového dne na konci školního roku. Bude realizován v terciích a kvartách osmiletého Gymnázia Nad Štolou v červnu 2020.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

BIČÍK, Ivan; Brinke, Josef: *Regionální geografie na rozcestí*. Sborník ČSGS 92, 1987, č.4, s.272-281

ČECHOVÁ, Marie, *Paměť pro budoucnost, Memory for the Future*
in Český jazyk a literatura Praha: Fraus, 1950, Roč. 62, č. 4 (2011/2012),
s. 172-178 62:4 2011/2012

JEŘÁBEK, Milan; PEŠTOVÁ, Jana. *Regionalizace České republiky: formování regionů, jejich funkce, význam pro začleňování do evropského prostoru: sborník referátů z mezinárodní konference*. 1. vyd. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 1999. ISBN 8070442573. s. 24

GRECMANOVÁ, Helena a Eva URBANOVSKÁ a Petr NOVOTNÝ. *Podporujeme aktivní myšlení a samostatné učení žáků*. Vyd. 1. Olomouc: Hanex, 2000. ISBN 8085783282.

HAUSENBLAS, Ondřej. *Nevyhnutelné úvahy nad RVP pro gymnázia*,
Učitelství CZ Roč. 11, č.4 (2003/04), s.5-6.

HRACHOVCOVA, Marie. *Jaké možnosti poskytuje učitel RVP ZV v oblasti výchovy k vlastenectví*, Společenskovední předměty: čtvrtletník pro pedagogy základních a středních škol Úvaly: Albra, 2001-2008, 7. sv, Roč. 5, č. 1 (2005/2006), s. 12-16

CHRASTILOVÁ, Jiřina. *Procházky Prahou 6*. Vyd. Ing. Jitka Rolínková – Jitro, 2015, ISBN 978-80-254-6196-9.

CHROMÝ, Pavel; Marada, Miroslav; Řezníčková, Dana. *Identita, průřezové téma vzdělávacích programů*, in Geografické rozhledy: výuka a popularizace geografie, ekologická výchova Praha: Česká geografická společnost, 1991, CZ Roč. 14, č. 2 (2004/2005), s. 36-37, 2004/2005

CHROMÝ, P. (2003): *Formování regionální identity: nezbytná součást geografických výzkumů?* In: Jančák, V., Chromý, P., Marada, M. (eds): *Geografie na cestách poznání*. UK v Praze, PřF, KSGRR, Praha, 2003, s. 163–178. ISBN 80-86561-10-0

- CHODURA, Radko. *Co ví mládež o regionální architektuře?* Estetická výchova CZ Roč. 30, č.6 (1989/90), s.189-190
- KAISEROVÁ, Kristina, Doubravka OLŠÁKOVÁ a Hana LENCOVÁ. *Patriotismus – nacionalismus – národovectví v českých zemích*. Ústí nad Labem: UJEP – Ústav slovansko-germánských studií FF, 2012. ISBN 978-80-7414-495-0
- KLIMEŠ, Lumír. *Slovník cizích slov*. 7. vyd., rozšiř. a dopl. Praha: SPN – pedagogické nakladatelství, 2005. ISBN 80-7235-272-5.
- KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.
- KUJAL, Bohumír a kol., *Pedagogický slovník*. Praha: SPN, 1965. ISBN 978-80-7414-495-0. Str. 360 Vlastenectví – historie
- KUKAL, Petr. *Vědomí rodových a národnostních kořenů v integrované Evropě a jeho kultivace v hodinách vlastivědy* Společenskovední předměty: čtvrtletník pro pedagogy základních a středních škol Úvaly: Albra, 2001-2008, 7. sv., 24 cm CZ Roč. 1, č.4 (2001/02), s.21-23
- KUTNAR, František: *Obrozenské vlastenectví a nacionalismus*, Karolinum, Praha 2003, ISBN 80-7184-833-6
- KUNC, Karel. *Regionální aspekty ve výchově k péči o životní prostředí* in Sborník Pedagogické fakulty v Ústí nad Labem. Řada biologická: Praha, SPN, 1990
- MAŘÍKOVÁ, Pavlína, HEROVÁ, Irena. *Význam lokální a regionální identity na českém venkově*. 2003, s. 842–847. In: Sborník prací z mezinárodní vědecké konference Agrární perspektivy XII. Praha: ČZU PEF.
- PFEIFEROVÁ, Erna. *Jak na regionální geografii podle Rámcového vzdělávacího programu pro gymnázia*, Geografické rozhledy: výuka a popularizace geografie, ekologická výchova Praha: Česká geografická společnost, roč. 17, č. 3 (2007/2008), s. 14–19.

PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. 4., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-503-5.

RUBIKOVA KOSTKA: MULTIKULTURALITA. *Mezinárodní konference 6. setkání národnostních menšin 25. setkání 12.–13. října 2006*. Praha: Komise Rady hl. m. Prahy pro oblast národnostních menšin, str. 301 ISBN 80-903727-2-4,

RAK, Jiří, 2001. *Národní tradice a česká identita*. In: KABELE, Jiří, MLČOCH, Lubomír a kol., *Institucionalizace (ne)odpovědnosti: globální svět, evropská integrace a české zájmy*. 2, *Proměna české společnosti*. Praha: Karolinum, 1. vyd. S. 531-541, ISBN 80-246–0431-0

SKUTIL, Martin. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-778-7

ORWELL, George. *Collected Essays, Journalism and Letters* vol. 3. Londýn: Secker & Warburg, 1968. Kapitola "Notes on Nationalism," s. 361–380. (anglicky)

PTÁČEK, Radek a KUŽELOVÁ, Hana. *Vývojová psychologie pro sociální práci*. Praha: MPSV ČR, 2013, 64 s. ISBN 978-80-7421-060-0.

O regionální výchově – kulturní dědictví regionu. Společenskovední předměty: čtvrtletník pro pedagogy základních a středních škol, roč. 1, č.4 (2001/02), s.23-26 2001/02. Zkrácená verze překladu polského materiálu Knihovnička reformy č. 24, překlad společnost Janua.

Národní kultura a identita, in: *Vize rozvoje České republiky do roku 2015*, FSV UK, Praha, 2000.

Rámcové vzdělávací programy

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (s přílohou upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením) Praha: VÚP, 2005. 126 s. ISBN 80-87000-02-1

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia: RVP G. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. ISBN 978-80-87000-11-3.

Rámcové vzdělávací programy ve středním odborném vzdělávání: průvodce s ukázkami pro pilotní ověřování RVP, Praha: Národní ústav odborného vzdělávání, 2004.

Metodiky a rámcových vzdělávacích programů

DOLEŽALOVÁ, Olga. *Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů na gymnáziích*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. ISBN 978-80-87000-13-7

CHARALAMBIDIS, Alexandros. *Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů v základním vzdělávání*. Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2005. ISBN 80-87000-03-X.

KAŠPAROVÁ, Jana. *Metodika tvorby školních vzdělávacích programů SOŠ a SOU*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2012. ISBN 978-80-87652-05-3

KAŠPAROVÁ, Jana. *Modulární projektování školních vzdělávacích programů v odborném vzdělávání: příručka pro SOŠ a SOU k tvorbě ŠVP a vzdělávacích modulů ECVET*. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2012. ISBN 978-80-87063-92-7

Encyklopedie a slovníky

PŘÍRUČNÍ SLOVNÍK NAUČNÝ. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1967.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. 6., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-647-6

PRŮCHA, Jan, ed. *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-546-2

VŠEOBECNÁ ENCYKLOPEDIJE V OSMI SVAZCÍCH. Praha: Diderot, 1999. ISBN 80-902555-8-2.

Internetové zdroje

KOUŘILOVÁ, Blanka, *Rozhlédni se kolem své nové školy! Výchova k regionálnímu patriotismu*. Dostupné z <http://www.nuov.cz/kurikulum/rozhledni-se-kolem-sve-nove-skoly-vychova-k-regionalnimu>

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1: Vzdělávací oblasti a obory podle RVP.....	28
Tabulka 2: Evaluační dotazník projektového dne.....	64

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha 1: Interview č. 1 – přepis **Chyba! Záložka není definována.**
- Příloha 2: Interview č. 2 – přepis **Chyba! Záložka není definována.**
- Příloha 3: Výsledky dotazníkového šetření **Chyba! Záložka není definována.**
- Příloha 4: Tabulka dotazníkového šetření . **Chyba! Záložka není definována.**
- Příloha 5: Tabulka návrhů možných objektů v oblasti **Chyba! Záložka není definována.**

